

Liber Primus

Venerandi Fratris Baptiste Matuani Carmelite
Theologi ad Carolum Antonium Fantucium pa-
tricum bonon, Illoges ad patientiam. Liber pri-
mus. et Capitulum primum.

Quoniam opportunis ac frequētib⁹ beneficijs huic no-
stro bononēsi coenobio magnifice ac religioſe collatis
iam pridem tibi nos deuiniſti Carole Antoni vir reli-
gioſe vereoz ne ſi te lōgo ⁊ graui podagre morbo labo-
rātem ōſolatus nō fuero: de grauiſſimo in gratitudinis
vicio poſſum accuſari. Nam ſi iuxta doctoris ⁊ ſaluatoris noſtri Chriſti
ſalutare ōſilium tenemur ijs etiam qui nos oderūt benefacere quantum
queſo ijs debem⁹: qui nos nō ſolū amāt: vey etiam quortidiamis elemo-
ſinis alere: ⁊ continuo patrocinio fouere nō ceſſant: Chriſtus qui nobis et
vitę et ſalutis eſt autor ſicut in alijs oibus ſtudioſis actionibus: ſic etiaz
in hoc exemplar eſt optimū. Ipſe nāq; q̄ diu nobiſcū in hoc luctuoſo pe-
regrinatiois exilio ſubferuit ſpecie ſtatus eſt: eos a quib⁹ plurimū ama-
batur: nō dilexit tantū: vey etiam docedo illuſtrauit: obſecrādo attraxit:
inrepaſo correxit: exhortādo animauit: miraculis firmauit: beneficijs
allexit: ⁊ omni deniq; officio cure paſtoralis cuſtodiuit ⁊ fouit: ⁊ quoniā Et //
apud egrotātes magni momēti eſſe ac plurimū valere coſolantiū verba
cognoſcebat: cum ſponte ad paſſionem ⁊ ad locum paſſiois accederet di-
ſcipuloz animis ſubita tempeſtate ſternādis medicinā inſtitues. Pe-
tro dixit: tu aliqñ dixeris ſirma frēs tuos. Magna certe ⁊ accomo-
dati ad rem ſermonis energia: ⁊ ad firmādos aīos: affectulq; regēdos: ad
ſedādos etiā corporoz dolozes ⁊ egrotudinūq; moleſtias. grauis elocutio
plurimū valet. p̄ptea aplice diſcipline documentū eſt ⁊ autor ē Jacob⁹
apls ad egrotātes debere pl̄ byteros vocari: ⁊ veraz religionem in vidu-
arum ac pupilloz viſitatione ſiſtere. Sed vt ad Chriſti veſtigia reuerta-
mur: cū p̄pter indeoz ſeuiciā relicta hieroſolyma: trans iordanē paulu-
lum diuerſiſſet: audiſſetq; lazar amicum grauirer egrotare: vite lue ra-
tione poſthabita: vadamus inquit apls ⁊ iuuenus eū. Tanta igit̄ chri-
ſti icū ſaluatoris noſtri humanitatē ⁊ elementā ſi quis (vt dignum eſt)
tota mētis acie cōtemplet: rare beniuolētie ſuauiatē nō mirabit ſolum:
verū etiam ad talis p̄ceptois imitationē accelus: totum ſe in officia chā-
ritatis effundet: nime tamē mirum eſt ſi ab illo in huiō amoris vinca-
mur officijs: nam ipſe oīm noſtrum eſt pater: nos at ſumus iniuicem fra-

Libet Primus

tres: ac multo maior est vt experimur assidue: et natura ipsa confitetur) patrum
 frum in filios: quod fratum in fratres pietatis affectio. Quoniam igitur
 ipse precepit: discite a me: si tacueris nec te languentem, in graue lecte iam se-
 nio solari: ac leuare tentauero: quomodo ab illo didicisse videor: cui
 vita sanctitas: cuius natura benignitas: cuius doctrina charitas fuit.
 Assimilare: perfectio non sine magno studio et scientie damno sacerdoti
 aut leuete illi: qui ab hierusalem in hiericho descendens, per vallum a latro-
 nibus hominum seminum relicto, sine misericordia: sine humanitate
 sine cura perierit. Volo igitur Samaritanum imitari, qui lamentabili ca-
 su motus vini ac oleum plagis infudit, et prolata pecunia tabulario suo
 infirmum emendauit. Tentabo itaque pro virium mearum potentia
 Vir optime te adiuuare, et artis mee remedia: quantum deus dederit: tu-
 is vulneribus applicare: phaleratum autem et ambitiosum sermonem ex-
 plodentes, humilimis ac familiarissimis colloquijs datatum vtemur. Ne
 forte sermonis insolentia: et supbo dicendi fastu magis offensus accipias
 pro consolatione fastidium. Sed iam vnum consolationis nostre caput as-
 feramus: a communioibus exordientes: sicut Aristotele teste doctrinae ra-
 tio postulare videtur.

De morbi cognitione.

Capitulum. ij.

Sanitatis exordium morbi cognitio est. Nam tum demum et
 egrotans curari desiderat, et medicus sanare potest: tum et ille se
 infirmum: et iste genus infirmitatis intelligit. Et omnem opa-
 tionem, quam aliquis appetit, siue nature: siue voluntatis exercet, ab ali-
 qua cognitione puenire necesse est. spicuum hoc in nobis, qui quicquid
 volumus ante cognoueramus: in pecudibus quoque, ille etenim neque pabu-
 lum, neque coitum appetit: nisi rerum huiusmodi aliqua vel tenui notio-
 ne pulsentur, que vero sine cognitione videtur operari: vt arbores: hec a
 cognoscere aliquo necessarium est in opus dirigi, ideo a peripateticis di-
 citur opus nature intelligere opus esse. Philosophi enim naturas rerum
 cognitione priuatas, volunt ab intelligere, que voluendis coelorum orbis
 bus a deo perfecte sunt, in opera dirigi, et aliena prudentia, ne operando
 peccet gubernari. Quo fit, vt res insensibiles, quales herbe sunt, arbores,
 et id genus alia, tanto minus in peccatis foetibus suis errent: quanto spici-
 cioris nature iuuatur ingenio. Nos autem prudentie nostre, que tenuis
 est, inmitetes, in operatione plerumque decipimur: est igitur operi se priuata cog-
 nitione: cognitione namque voluntas: voluntate corpus excitatur. Licet etiam,
 cum quid agimus, quod nec appetebamus, neque cognitione fueram, affectu
 ti, vt et agricolae ignozites Thesaurum effodiunt, quod fieri debet a fortuna.

Phalera ornata est
 dentibus. hinc phalera
 ta a d. v. phalera
 equi: geruntur. hinc et
 ra p. ornata et chyma
 sp. p. ornamenta

hinc
 hinc
 Confidit

gracilis
 Dada
 mensur
 de
 domo
 d. domi
 qd et datur

reced

recedit

id quoq; nō sine p̄cognitione contingit: p̄cognitione inq; non fōdētis, sed cuiuspiam alterius, puta Dei vel Angeli: a quo nesciēs fossor mouet̄ ⁊ regit̄. Duplex igit̄, vt plurimū, cognitio necessaria est ad curam. ⁊ medicis ⁊ egroti. Propterea decē leprosi, qui se infirmos cognoscētes, gratia curationis ad Ch̄istū venerant: dictum fuisse legimus. Ire ostendite vos sacerdotibus: vt infirmantiū cognitioni iungeret̄ cognitio medicāris. Sicut igitur, hi qui curādis corpibus p̄sunt: radicem morbi ⁊ causas infirmitatis priusquā manus adhibeāt, altius inuestigant: sic nos q; qui a deo curandis aiabus p̄fecti sumus, spiritualiū langoz causas ⁊ naturas scir̄ non vtile t̄m: sed etiā necessarium.

De duplici morbo hominis

Ca. iij.

Et quemadmodū ex duplici substātia, corpe scz ⁊ anima, constat homo: ita duplex est hominis morbus: animi videlicet, ⁊ corporis. Duo quoq; et medicorum ⁊ medicinarum genera sunt. Unum, quo exterior: alterum, quo interior homo curetur. Atq; ita infirmitati nostrę natureq; defectui, p̄udentia diuina, quia nihil odit coruz que se cit: multiplex studuit adhibere remediū. Plerumq; fit, vt animi, corpus, ⁊ item corpus in animum, redūdet infirmitas: tanta est em̄ corporis ⁊ animę necessitudo: vt sua omnia bona ac mala: velint nolint: inuicem ꝓmunicent: propterea neq; sine animo corpus: neq; sine corpore animus beneualet in vita. Rei euidētia probatiōē excludit: quis enim nō viderit, egrotāte corpe animum egrescere, ⁊ animo male habētē male affici corpus: ⁊ p̄cipue faciem. Nam cum in capite aiālis omniū instrumenta sunt sensuū: omnis animi ⁊ corporis affectus in eo promulgatur, facies ira excādescit: metū pallefcit, verecūdia erubescit, tristitia obcurat, gaudio serena. Neq; id in homie solum, sed in brutis accidit. Canes rictu, equi auriculis, feles oculis aiām ostendūt. hinc d̄r ab Ouidio, heu q; difficile est crimē non p̄dere vultu. Medici q; inter ea q; ad p̄seruandā corpis sanitate p̄tinēt, animi accidētia ꝓnumerāt: q; viderint has duas hoīs p̄es omnia bona ⁊ mala more amicoz habere ꝓmunia: cū morbo animi corpus egrotat: animum curato, ⁊ cū membroz ⁊ carnis vitio patit̄ animus: corpus sanato. Itaq; videndū est, priusquā ad curā veniamus, e corpe ne: an ex aiō nascat̄ infirmitas. Et causis em̄ incipiendū: vt arboris intertus non ex ramis, sed ex radice petendus est.

De q̄busdā differētis hūanoz defectuū Ca. iij.

Spiritualiū ⁊ corporaliū egritudinū in hoc est natura p̄traria: vnusquisq; cum corpore egrotat, ⁊ si non nunq; morbi speciem

Liber Primus

Horatius

nescit: se tamē egrotare perpēdit: qui vero aīo lauguet, vt cum supbie tu-
more insolefcit: aut inuidie linore ꝓtabescit: vt plurimū egrotare se non
videt. Item, corporis morbu in alio minus dephendim: at animum viciū
in alijs magis q̄ in nobis inctipsis perspiciam. Sine illud Horatii, cum
tua peruideas oculis mala lippus inunctis: Cur in amicorū vitijs tā cer-
nīs acuti: et illud item Persij, Ut nemo in se se tētat descendere: nemo.
Sed precedēti spectat mārica tergo, et a Christo reprehendit hypocrita,
qui festuca in oculo fr̄is videns, in oculo suo trabē nō percipit. Ampli⁹
humanorū defectū quidā incurabiles, vt claudicatio, sterilitas, original
cœcitas. hi morbi ꝓprie vitia noīantur. Quidā vero nobis in vita acci-
dūt: morbiq; dicūtur. Et hi quoq; duplices: quidā tocī corporis, vt fe-
bris ac p̄th̄isis: quidā partis, vt surditas ac cœcitas: est et quidā morbi
leuis, qui rebus agēdis nō est impedimēto: ut imbecillitas et occulta febr̄i-
cula, quę q̄ minus a patiēte percipitur, a medicis neutralitas d̄. Est et
gravis, qui a iurecōsultis fonticus appellat, vt febris phibēs hōīem in
iudicio ꝓparere. Cū multis corporibus vitia ꝓnascunt, vt cœcitas, steri-
litas, debilitas, oris paruitas, et hui⁹ gr̄is multa: morborū spūalium nul-
lus ꝓpetuus: nam, cū aīo, sicut nulla fr̄us, sic nullū nascitur vitium. libet
em̄ hīc Platone dissentire, qui cū scientiāz habitib⁹ venire aīas puta-
uit in corpora, placet magis i Aristotelis venire diatribā: cui placet ani-
mas cū viuificādis corporibus sociātur, similes esse tabule purę in qua
nihil est pictū, nihil figuratū, magna igitur immo mirabilis inter recen-
tia corpora disparitas est, et ꝓpositionū varitas inarrabilis. inter aīas
verō, mox vt creatę sunt, nullū discrimē est, pares oriūtur, sine vitijs et fr̄-
tutib⁹ labūtur in corpora. Nec vez qđ pythagorici fabulātur, eas ex cor-
pore in corpus trāsmigāre, et hōīm regeneratōem fieri, quam gr̄ci palin-
genesian vocant: et corpora sortiri, ꝓteritis morib⁹ ac ꝓcedētib⁹ meri-
tis accommodata. Sunt tñ a natura etiā tum quum infundūtur animis
nostris, vires qđam, potētieq; vt vis videndi atq; audiēdi. quę ad ope-
randū corporis egeat instrumētis. hę nimirū sicut et opifices scdm̄ in-
strumēti dispositionē operātur. Verum hęc in aīo diuersitas nō est: s; in
corpore intellectus vero, et si nullo corpis instrumēto eget ad operandū,
potentijs tñ, vt fantasię et estimatiuę iugatus est, quaz opatio certam
corpis partem, et certam illius partis dispositionē, exposcit. Intellectum
igitur in operādo, ab ipsa fantasia, fantasia ab instrumēto suo corpeo:
qđ in cerebro situm est, depēdere nō dubiū. At instrumēti dispositio, nō
vnum semp̄ habet temperamētum, sed coeli et aeris, ciborū etiam et aliorū
quę ad dictam pertinēt, qualitatē insequit. Propterea corpib⁹ nō vno
semp̄ modo affectis ac dispositis, nō vno semp̄ mō imaginamur: recoꝝ

Libet Primus

damur. intelligim⁹ sapimus. appetim⁹: non easdem semp voluptates se
quimur: non eadem placent exercitia: nō isdem studijs oblectamur. nō
eadem insomnia cernimus: pro quorum etiam varietate vt docet hippo
crates in libro de somnijs. periti medicorum sciunt de humorum domi
nio coniectari: redundate enī sanguine letiores. felle in ardescēte acrio
res: pituita exerescente pigriores: atra bile regnāte meticulosi ⁊ tristiores
efficimur: accipit ergo anima neq; id dubium corporum affectiōes. ⁊ li
bi diuincte carnis ac circumstantiū elementoz lesa praegio nescit in votis
seruare constantiā. Qd in brutis ⁊ volucris manifestius cernit: iuxta
illud Maronis nostri de serenitate loquētis sic

Chaud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium: aut rerum fato prudentia maior:
Verum vbi tempestas ⁊ coeli mobilis humor
Mutauere vias. ⁊ Iuppiter humidus austris
Denset erant quę rara modo. ⁊ quę densa relaxat
Vertitur species animoz. ⁊ pectora motus
Nunc alios: alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt: hinc ille animum concentus in agris
Hinc lete pecudes. ⁊ ouantes gutture corni

Vergilius

Manifestum hoc etiam in sensu gustus ⁊ visus: nam ppter bilis admix
tionē palato infirmi mel amarescit. ⁊ oculis egris odiosa est lux: q̄ iucū
da est sanis. Corporum morbi sunt animę plerūq; salutares: tunc enim
maxime deum recolimus cū in obfessa carne regnat infirmitas: multis
sanctoz ad animi salutem vt Paulo aplo carnis flagella fuere principi
um. At animi morbus corpa non solum iuuat: verum etiam ledit ac de
struit. vide luxurię deditos vt palleāt ⁊ macescāt: vide inuidos: vt mace
rentur ⁊ tabescāt. vide auaros: vt flaccescāt: ⁊ areāt. vide gulę deditos. vt
pigri somnolēti valitudinarij sint: ac maloz humorz pleni. quos greco
vocabulo medici vocāt Chacochoymos: morbos etiam spūales hoc ē ma
los mores nō sicut corporeos in omnes toti animę: ⁊ vni pti ppios
diuidimus: nō habet enī aīa vt corpus ptes. quaz vna sine alijs ifirme
tur: sed cum aīa egrotat: tota egrota est. vide tamen aliquādo nō tota sed
scdm prem egrotare. cū scz ad vni⁹ fortis op⁹ est strenua ad aliaz fortis
tūm exercitia lenta ⁊ ipedita: s; m̄ etiā tūc in toto appetitu venenū ē cui
qdē fieri p̄t p alios malos mores vitioz accessio Int corpiaz ai morbos
ē etiā discrimē haliud. nā qz medic⁹ aīaz ē de⁹. cui⁹ opatiōes ⁊ opa sūt
p̄fca. aīę morz icurabilis ē nullis. vñ Seneca inqt nunq; sera ead bo
nos mores via. corpis s; morbo (vt supradictū est). iccirco in curabiles
plurimi: quia natura q̄ corporalis medicinę magistra est. dei compara

Liber Primus

ffone. res manca est. medicorum etiā naturalium nō nunq̄ conatus inualid^o
q̄z teste hippocrate. vita breuis. ars ho longa. experimentū fallax

Quid sit morbus corporis et aie Ca. v.

Morbū corporis a latrone sic definiat recitat. A. gellius in quarto noctiū atticarū libro. capite secūdo. q̄ sit habit^o cuiusq̄ corporis cōtra naturā. vsum ei^o reddens deteriorē. p̄ habitū autē non corporis cultū intelligit: sedm q̄z acceptionē habitū militare habitū scēticū habitū religiosum dicim^o. Sed habitū dē qualitātē notā naturę contrariam crāsim corporis vitiantē: alti^o imbibitā: vt nequeat subito dimoueri. qua p̄peditū corpus aie nō est vt p̄us obtēperās. p̄ptēa dē vsum ei^o reddēs deteriorē. Sedm Platōnē. Vir^o est animi sanitas. egritudo vitii^o Vir^o bona ē s̄uetudo vel qualitas ex bona s̄uetudinē derelicta. vt viciū s̄o mala. Sicut cū pulla ifirmitate bonoz ciboz vsu. frequēti malorū abstinentia. corp^o in pristini vigorē sensim reuertit z eisdem q̄bus sit valitudo^o seruat valitudo seruat. sic anim^o malaz opationū fuga bonaz exercitio s̄uetē in se gignit. roborat. auget. z seruat. relicis igit corporoz morbis de sp̄ialibus egritudinib^o deinceps agendū Negein vt poda^o grē morbū incurabilē sanemus: s̄ vt maloz tolerantia qua p̄tra hui^o vi: tē mortalis absinthii nullum est efficacius: antedatum inducamus p̄tē sensū charitatis manus assumptum est

Cur tanta diligentia sit in curādis corporum morbis. Ca. vj.

Sed cū tot sint corporis z ai male valitudines: q̄ medicis ac medicamētis indigeāt: cur sit vt oēs sp̄cto aīo. solis curandis corporibus inhiemus: z illi tm̄ in p̄cio sint medici. qui mederi corporibus vel sciūt vel scire p̄ficient: Plinius natural' historie. xix. de medicina sic inq̄t. hec p̄mū inuētores suos celo dicauit. z hodie multifariā ab oraculis p̄ritur. ab aliq̄b^o scriptozib^o p̄ne infiniti celebrātur qui eā artē aut iuenerūt aut auxerūt. aut illustrarūt. Magi illi q̄z tāta apud p̄sas z egyptios fuit auctoritas. cū religioē z astronomia medicinā etiā p̄fitebantur. De Apolline p̄mo ei^o inuētoze Nāso scribit Inuētum medicina mēū ē. op̄i ferg^o p̄ orbes dicoz. z herbarū subiecta potētia nobis. his addit Oyphe^o Mūsus Helisus. z vt aliq̄ volūt chiron cētaurus q̄ de herbis scripserūt. z medicine op̄a dederūt. Pythagoras etiā samius. z democrit^o ab derites medendi rōnem magno studio q̄sierūt. Machaon z podalirius ob medicāie peritiā cū alijs ducib^o ex creta ad troianā expeditionē voca

Libet Primus

ti sunt. Hippocrati cū pestilētiā pullulare incipientē repressisset. decre-
 ti sunt honores. q̄s herculi decreuerat olim grecia. heralistrat^o Chrysi-
 pi discipulo ex Aristotel' filia genit^o Antiocho rege sanato centū tale-
 tis donat^o est. Este liuius cū romana vrbs peste laboraret inspectis libris
 sibyllinis decē legati a senatu missi ex epidaurō deū Aesculapiū in specie
 serpētis romā adduxerūt. Nichidates sua etate regū maxim^o oēs an-
 cessores (vt fama ē) in mediā diligētia supauit. Comentatōes ei^o et exēpla-
 ria Pōpeius magn^o in latinā linguā a leneo liberto suo trāsserri iussit.
 Claruit in ea arte Aesclepiades prusicis qui (vt aiunt) eloquētē tū ma-
 gis q̄ medicādi frer^o auxilio. nouā ex plosa veteri medicinā iuenit. Anto-
 nio muse Cesar augustus q̄ fuisse ab eo graui morbo liberat^o: statū ēre
 am iuxta escalapiū locari mādauit. Euar rex arabū medicinē et ipse curi-
 osissim^o de herbis et lapidib^o ad Nerone scripsit. Supuenit et Diosco-
 rides vir militaris in herbaria arte mirabilis. Spe Antonini floruit. Bal-
 lenus vir quidē doctissim^o. et ea etate i medicina singularis secur^o est. eu-
 rasis poen et ipse illustrib^o medicis anumerat^o fuerūt et alij innumerabi-
 les retroactis tēpib^o medendi mgri. sed nostre etate magis ppin q̄ Petr^o
 aponēsis patavin^o vir rex scia admirandus. At oīm neotericorū ditissim^o. *Neoterici*
 nescio an doctissim^o. Thadeus florētīn^o fuit. qui cū a pncipib^o italie vo-
 cabat quinquaginta aureos in mercedē diurnā pacifici p̄stiterat. ab hos-
 nozio summo p̄stifice semel vocat^o nō prius accessit q̄ centū aureos si-
 bi in diē statutos intellexit. Un liberat^o p̄stifex decē milia aureorū illi cō-
 donauit. Juniores inumeros. ne tibi sum onerosus: silētio p̄tereo. Nec at
 memorare suasit hūanē curiositatis admiratio. q̄ eis p̄mia honorelq̄ des-
 cernat q̄ corpibus opitulari sciat. eis s̄o qui aias sanāt. ne mimaz quidē
 mercedē instituat. Credo tū ita factū vt morib^o p̄cam. subtili et occulta sa-
 gacitate nature. natura em corporea vitē studiosa. videns hōi ex pte cor-
 poris mortē impedere. corp^o tū fulcire conata ē pigmentis et medicis
 relicta aie incorporeē cura deo incorporeo. Cui sentētie plurimū p̄sonat
 qd̄ deus parua uno mimam et aliqñ nullā corpis: aiaz vero tantā ratio-
 nem habere se ostēdit ut ipsemet corp^o suū pro animaz salute tradiderit
 et certe plures deus medicos et medelas animabus: q̄s natura corporib^o
 adinuenit. Patriarche. Prophetē: noui ac veteris testamenti doctores
 nimirum medici sunt animaz. religiosi nostri temporis omnes et hi p̄e-
 fertim qui declamant in ecclesijs. et qui confessionibus fidelium audien-
 dis p̄sunt animoz medici sunt hi practicoz illi rhetoricoz medicorū
 loco succedūt. prophetaz vaticinia doctoz consulta leges quoq̄ tā
 hūanē q̄ diuinē diuinē p̄cipue. et ois deniq̄ phia de morib^o sunt aioz
 medicamēta salubria: quib^o anime nō a morte sed a miseria sempiterna
 p̄rat et templo Corō greggario hōm ad audiendū p̄es a frones hū
 et conuincitōz q̄s est rō declamatori.

Declamare
 est in p̄senti
 uerba p̄senti
 nari. Ant^o
 declamato
 rē p̄senti
 p̄senti p̄senti
 p̄senti p̄senti
 p̄senti p̄senti

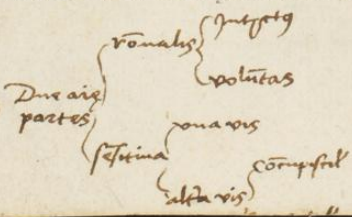
preservatur. que tanto peior quanto longior morte iudicatur. Ut igitur omnium supradictorum concludatur affinitas. corpori corporea debetur medicina. corporalis iudicis. et medico premium corporale. anime vero quia spiritus est spiritualis medicus. et medico premium spirituale proponitur. Sic oportet uos persuasos esse. quoniam id et rationi et doctrine apostolice consentaneum est. et quod in hoc fundamento facilius patientie structura consurgit. hinc etiam sicut mortem corpori sic immortalitatem anime natura denunciat. cum sequeamur ut naturalis operis minime egerem relinquit in custoditum: et deus curam eius assumit non ut quo antedixi. mortem effugiet cui suapte natura nunquam addicta est. sed ut miseriam sempiternam cui peccando se subiicit. evadat. Sed iam ad vestigandam spiritualium morborum pergamus originem

De morborum spiritualium origine

Ca. vii.

Spiritualium infirmitatum quibus pene totum genus humanum opprimis tibi: si aduerteris radicem et fundamentum breuibus explicabo ut cognito morbi loco. sciamus ubi oportet applicare remedium. In hoc peripateticorum et theologorum schole consentiunt. duas esse principales anime partes. per quas videntur homines duas. et has qui dem contrarias naturas assecuti. rationalem scilicet et sensitivam. Ista cum belluis nobis communis est. illa vero propria est hominis forma. scilicet perfectio. rationalis in duas secatur partes. Intellectum scilicet et voluntatem. Intellectus est omnia cognoscere. Voluntatis vero intellecta: si bona videantur appetere. sin autem mala nocentiaque sint vel appareant: quo ad ea fieri potest propulsare. vel fugere. sensitiva duas item continet vires. scilicet vires appetitivas qua ea que sensui occurrunt aut obijciuntur dignoscit. altera qua occurrentia obiectaque prius cognita vel tenere satagit. vel declinare. prima vis est ea qua sentimus. qua videmus. qua audimus. qua palpamus. qua olfacimus. qua gustamus: nam quasi quidam fonticulus in quinque sensuum exteriorum rivulos spiritus ista defluxit. Interiorum inque. nam ut philosophis placet totidem sunt interiores sensus. qui intra cranei forulos cerebrique cavernulas. ut visum est Avicene. et Alberto magno. ac ceteris medicorum ac philosophorum qui de corporis humani anatomia scripsere. discretas habent sedes proprias que mansuetas que spirituum animalium vires specierumque receptacula notantur. sed ex his phantasia memorasse sufficiat: quoniam ipsa id officij parte sensitiva sortita est. quod intellectus obtinet in rationali. Altera vis seu spiritus bifariam que dividitur in concupiscibilem scilicet et irascibilem. Concupiscibilis in ea fertur que voluptatem afferre. plensum et phantasia iudicatur. in ea vero que tristitia apparent ita se habet. ut ea vel abigat: si facultas adsit. vel procul ab ea

Crane.
Anatomia dividit
in corporis.

se seq; maxime prozupiat. Irascibilis ad subsidium isti iuncta est. quotiens enim cupiscibili quidpiam impedumēti se ingerit. irascibilis magno impetu atcurrēs. illud totis viribus conatur auertere. Sic diligēter aduertere huc mētis aciem tota attētionē conuertere. Jam tibi ostensurus sum maloz omnium fomitem scelerumq; radicem. vnde omnis nostra descēdit iniquitas. Uidebis acerrimū hostem fortis: uidebis id quod membrorum legem/paulus appellat. Lex membrorū est virtutis cupiscibilis impetus. qui gręce οφρανδicitur. hic semp in id solum qđ delectat nulla honestatis: nulla fortis: nulla dei habita ratiōe tanq; magnes ad polū mira naturę lege uertitur. Hi duo appetit⁹ in eadem aia quasi due in eodem axe rote sessorē et equo cōparari possunt. Volūtas recta sessorē appetit⁹ equus: sicut em̄ equus anteq; dometur est freni et sessoris impatiens. sic appetit⁹ nisi prius lōga diligētēq; cura coerceatur. volūtatē aspernat⁹ in diuersa cū indignatiōe se prozupit⁹ domabilis est. sed longa opus est diligētia. magnis calcariibus. fortissimisq; capistris. et frenis ut tendū est. Rem mirā audi. quā velim sepius adhibita diligētia contempleris. Quicquid leges tam sacre q̄ ciuiles. tam veteres q̄ nouę. tā publice q̄ priuātę. seu in poenā cōmunicantur. seu pollicētur in premiū. scorsum tendit. ut huius cōtumacissimi appetitus ceruicosam duriciem et caput obstipum cōrūdat et subigat. facilius rexem Themistocles. Darium Alexader. Ballos Cesar. Bellerophon Chimerā. Hercules Hydram. Theseus minotaurū. Aristeus proteum. Cadmus draconem. q̄ hac immanissimā feram debellauit. Immo cum illa debellariunt. ipsi ab ista opē pugnati sunt et expugnati. propterea dictū est a sapiēte Melior est patiens viro forti. et qui animo dominat suo. expugnatore urbium. non aliā ob causam veteres eremite viri sanctissimi quales in noua lege fuerunt Paulus Antonius Dilarion. et in veteri Helias Helisens. et ceteri filij prophetarū carmeli accolę ordinis nostri p̄cipes et autores/urbes et hominum p̄ortia fugiebant. in ieiunijs et in diuinarum rerum contemplatione degebāt. non aliam in quā ob causam. nisi ut hūc rebellem et cōtumacem appetitū emollirēt. legiq; subijcerēt. pr̄nua hęc intra nos pugna. ut Augustinus inquit rara victoria.

De animi perturbationib⁹. Ca. viij.

NEc p̄tereundū hoc loco partem hanc animę quam sensitiuā dicimus nunq; quiescere. sed instar maris semp estuare. et assiduis perturbationibus agitari. Sicut em̄ mare duodecim ventis quos Plinius in libro de naturali historia cōnumerat. vexari nō desinit hoc est. ut ab oriente in occidentem. et ab occidēte rursus in orientem ve-

niamus sub solano, vulturno, curonoto Austro, libanoto Africo, fau-
nio, Cauro, Trisea Septentrione Aquilone Cecia. Ita memorata pars
aë totidem pturbatiōibus quas Egidius romanus libro pmo de regi-
mine principū refert in magnos fluctus intumescit et fremit. Sunt at-
q̄ pturbatiōes Amoz, desiderii, odii, abominatio, delectatio, dolor seu
tristitia Ita em ad aīm, ille s̄o referūtur ad corpus. Spes, desparatio, au-
dacia, timor, ira, segnicies quam ipse Egidius, et alij Neoterici vocant
mansuetudinē passionem, ad eius mansuetudinis differētiā; que cū sit
mediocritas quēdā inter iram et segniciam, non passio, s̄ virtus est et ap-
pellatur. Primus senari^o ad cupiscibilem. Secundus p̄inet ad irasci-
bilem Sed quēadmodum p̄ter iam dictos generales ventos, alij quī-
dam peculiarij sunt, vt Sciron apud atheniēses paulum a Cauro de-
flectens, sic dicitur q̄ spirat a sacis; que Sciron latro a Theseo interfec-
tus quondam inhabitabat, et Circiūs apud prouinciā narbonēsem naues
in italiam recto cursu deferēs, Ita p̄ter iam dictas pturbatiōes alie q̄-
dam numerantur ab Aristotele in libro secūdo rhetoricorū videt̄ Zelus,
Gratia, Nemesis, Misericordia, Inuidia, Erubescētia. His appetitus;
sicut mare natura sua instabilis semp pturbatur et fluctuat, hinc mun-
di turbines excitantur, hinc discordiē hinc tumultus, hinc bella, hinc ex-
cidia urbium et hoīm interitus oriuntur, his laqueis his retibus anime
nostre captiuantur, his plagis includūtur, simul hoc visco fallūtur, hoc
veneno ponātur, his sordib^o inquinātur, his deliramentis illudūtur, hoc
luto inuoluūtur, his illite maculis amittūt dei p̄is imaginē, hi scopus
li nauigātib^o ad coelū passim obijciuntur, hē sunt nrē syrtēs vbi herant
nostra nauigia hęc capharē sara, hęc mendax et insidiola lux in ipso Cas-
phareo hic Euripus, vbi saltem septies in die periclitat̄ iustus, hęc scyl-
la, hęc Charibdis, hęc symplegades, quaz concursib^o dephenē aie cele-
stis p̄iē cursum amittūt, hęc torpedō, q̄ mētib^o nrīs torpore ac stupore
inmittit, et ad bonū opus reddit immobiles, hęc illa mirādē stertis Eche-
neis, q̄ armatas classes et magno ventorū impetu cōcitas mirātib^o nau-
tis infrenat et sistit, hęc sirenes, que vocū lenocinio et blandicrib^o cārtilena-
rum illecebris captos in, feras amissa humanitate trāsmutant, hęc Me-
dusa aspectu tam noxia, vt videntes p̄uertat in saxa, hęc salmācis aque vi-
ros effemināt, hęc deniq̄ est illa teterrima pestis q̄ nostra hac tēp̄state
p̄ totum terraz orbem contagia sue atrocitatis effudit, hęc tibi volui cō-
memorare et quasi oculis subijcere, vt visis hostium tuorū castris, scias
quantum tibi imminet periculum, et qua virtute pugnandum, et quib^o
ad victoriam opus est copijs.

¶ Unde secuta sit rebellio appetit?

Ca. ix.

Libet Primus

Une querelę aut calumnię locus relinquatur, q̄ iter has com-
munitatem virum sollicitationes a deo constituta sit humana
fragilitas a theologis sapięter occurritur. Sunt em̄ 2 sentętie
huius autor primus est Moyses, hominem a deo per gratiaz ita formatū/
vt q̄sdiu diuine legi subiectus esset nec mortis necessitatę incurreret nec
vllam rebellionem ab inferiori creatura pateretur, haberetq; non extra
solum: sed intra se quietem, tranquillitatem, 2 pacem: adeo vt 2 intellec-
tus sine phantasmatibus clare intelligere: 2 ratio sine membrorum 2 ap-
petitus discordia libere 2 expedite posset operari. At soluta in deum pa-
trem obedientia: homo multiplici est in animo 2 corpore poena mulcra-
tus. In corpus enim, cum infinitis langorum aculeis mors immissa est.
Quam sententiam poetę gentilium/ quasi diuinautes, in separato pro-
methei fabula depingerunt. In regnum vero animi duę grauissimę se-
ditiones exorte sunt. Una, per quam intelligentię libertati damnum in-
flicum est: vt scilicet intelligere nō possit nisi (vt Aristoteles inquit) phā-
tasinata speculetur, cui seruituti ante peccatum nō erat addicta. Altera
per quam voluntas illa eximia supremaq; potentia/ qua sola promereri
commeteriq; 2 boni maliq; pro arbitrio esse possumus, contranitętis ap-
petitus emulationem incurrit. Et plerumq; teste scriptura, solet vsu es-
uente/ diuino etiam iudicio comprobatum ostenditur, vt ne quis feces-
rit: eadem patiatur. Sic sauli postq; deo rebellauit. Dauid aduersatus
est. Ipsi quoq; dauid Absolon. Salomoni quidam Adadregia stripe-
natus: q̄ diu exularat in egypto, item Razon, 2 Jeroboam, qui post mor-
tem Salomonis super decem tribus imperauit. Natura igitur vitata
peccato 2 appetitus vinculo in vindictam soluto, bellum hoc assiduum
2 repugnantiam carnis incurrimus. hic itaq; locus est cui medicina q̄-
ritur, cui sunt applicanda fomenta s̄cutis, cui patiętie ^{crasis} inducēda
vt aio benemoueri subdita sit. 2 obtemperās ac idonea rationi.

De varijs hominum dispositionibus ad peccandum Capitulu. x.

Quemadmodum teste Christo in euangelio sp̄adonuz tria sunt
genera: vnum eorum/ qui natura frigidi sunt: alterum eorum/ q̄
ferro ac manu fiunt. Tercium/ cum quis 2 si natura est pronus
in venem, virtutis tamen beneficio sultus castimoniam seruat: vt de
Socrate legimus, qui cum iuxta metoposopi iudiciū/ ex totius corporis ^{metoposopi}
filo atq; habitu iudicātis esset naturaviolētus atq; venereus: ea vitia sic
B. iij

Diligentia profli-gauerat. vt nemo esset ea tempestate p̄tinentior. ⁊ san-
 ctior. Ita fere in oī s̄tutis ac vicij genere cōtingit. Sunt em̄ vt exēpli grā
 de iracūdis loquar. qui nature impetu fere nullo moueant ad iram. vt ij
 qui segnes imbelles ignauiq; nascūtur. de quib⁹ illud satyrzici: s; leua in
 pre mamille. Nil salie arcadico iuueni. Sunt qui et si bile p̄citant. no-
 cendi tñ instrumentis carēt. vt facti p̄ ferrum eunuchiz: qui licet salacitas
 tem sentiāt. sicut in vita Apollonij Lyanei legimus apud philostratū.
 tñ non habēt vnde veneris p̄sequant affectum. Sūt qui ⁊ impetuz ⁊ in-
 strumentū habētes. rationis lege quasi quadam animi diuinate reguntur.
 hęc igitur cum ita se habeāt. in solo fere genere tercio s̄rus est posita-
 qd̄ ex arborib⁹ p̄suaderi p̄t. Arbor em̄ que natura recta est. nulla indiget
 ad rectitudinē industria. que s̄o ita praua nascit. vt dirigi nullo mō pos-
 sit. omne a se artem facit alienā. At que insecti p̄t ac dirigi. laborem ar-
 tificis nō frustratur. Atq; hęc de actionib⁹ quas trāscentes vocāt. ⁊ in-
 strumentis egent. quicūq; legis dicta memineris. immanētib⁹ em̄ q̄ or-
 ganis nō vtuntur vt volūtatis opatiōib⁹. nulla obstat quin peccare pos-
 sint membroz inopia. de his dcm̄ est a Chriſto. Qui viderit mulierē ad
 p̄cupiscendā eam iam moechatus est in corde suo. de alijs vero intelligi-
 tur illud sapiē dictum Qui potuit trāsgrēdi ⁊ nō est trāsgressus. Et eoz
 quidem qui repugnātiē stimuluꝝ patiūtur/gradus sunt pene in infinitū
 abeūtes. Est nāq; que tenui diligentia supetur. est q̄ maiorē conatū cōtra-
 nitētes rōnis postulet. est qui tāto impetu arcem rationis impugnet. vt
 vix humana resistat infirmitas. ⁊ hi sunt vt plurimuz quibus ingens ē
 animus. ⁊ natura seruēs multis adiuta spiritibus. qualis in hecōre. in
 Achille. in Hercule. ⁊ in alijs. qui semidei a nostris. a gręcis s̄o dñr̄ he-
 roes. hi sunt fortiatq; elato animo viri. qui magna semper aggrediūtur.
 quozum vt splendida facinora. sic ⁊ enozmes casus audiūtur. mediocri-
 tatem fugiētes aut p̄claris facinorib⁹ se illustrant. aut famosis sceleri-
 bus se inquināt. fuit ex horum numero Dauid. fuit Salomon. pater ⁊
 filius. ambo modo religiōe. modo vicijs excellētes. ⁊ ex nostris Paulus
 apostolus. qui ⁊ ecclesiam chriſti molitus est extinguere. ⁊ ad chriſtus cō-
 nerūs de stimulo carnis cōqueritur. ⁊ colaphizari se dī. a Sathana. Ad-
 dam ⁊ beatissimum patrem Hieronimum. qui in vasta solitudine con-
 stitutus sibi videbatur choris interesse puellaz. ⁊ vt ipse inquit frigesce-
 te corpore sola libidinū incēdia bulliebant. Est in manibus omnū liber
 p̄fessionum Augustini. in quo mulierum amore non tentatum solum.
 s; ⁊ supatū se ingenie p̄fictur. Erat in ijs natura potēs ⁊ fertili terre p̄-
 q; simillima. q̄ vna eādēq; fecūditate nisi p̄hibeatur a villico. ⁊ malas
 herbas ⁊ bonas passim ⁊ p̄miscue gignit. manifestū id ⁊ in equis q̄ eūdē

Libet Primus

viribus quibus p̄nt velociter currere: agiliter saltare: bellatorē ferre p̄nt
et diūm ferire. ⁊ feisozem excutere. ⁊ obuios cōculcare :

¶ Unde tanta in hoib⁹ diuersitas.

Ca. xi.

Quod si queras vnde tanta sit in hoibus naturaz varietas vt
specie nō nulli differre videatur. qđ de aniabus hoim platonici
concedunt. vt em reperies qui natura timidi sint. tardi. somnos
lenti. inertes. pigri. segnes. ignaui. ita videas qui nascantur animosi stre
nui vigiles. industrii. vegeti. cordati. excitati. inuenies etiam quosdā na
tura pios. religiosos. iustos. p̄tinentes. modestos. benignos. Item quos
dam impios. irreligiosos. iniquos. auaros. procaces. inuercidos. ima
nes Bene dispositi a natura. hoc autē licet oculo ad oculum intueri. mi
norū diligētia p̄ficiūt. at q̄bus nouercali odio natura difficilis fuerit. so
lent oīa faciendo nihil p̄ficere. ⁊ operaz ac impēsaz vt plurimū perdere
Nec Cherilus malus Alexanderi poeta. nec Denius ⁊ Bauius minus
q̄s Homerus ⁊ Virgili⁹ p̄discēde poetice studiū impēdisse putādi sunt
sed min⁹ habuisse fauoris a natura. p̄ptēa illi sunt ignobiles. Isti inter
hieronicas honorantur: Plotin⁹ in prio de puidētia libro capite quarto
trīa tāgit q̄ putat nobis inuitis ad bonitatē ac maliciā plurimū cōferre.
primū est inclinatio illa qua etiā ante p̄sentem vitam coepit aīa vergere
in corpus ⁊ carnis optare cōsorzium. Aliud est corp⁹ sic affectū. vt ani
mam ad talia puocet. ⁊ statim ab inicio incautaz. ⁊ deinceps gradatim
assuefactā. Tercium est subitus sensibiliū occurus p̄ sensus in aīam. sic
aut sic afficiēs eam horum trium duo tanq̄ vera suscipim⁹: primū at re
iūcimus qm̄ cum catholicis aīas ante hāc vitā fuisse nō putam⁹. Inseq̄
vident ⁊ nationes sua x̄itia Un̄ ⁊ latini sup̄cilioi ac elati dicuntur. Va
ni ligures. leues galli. lacrabūdi hispani. Mendaces gr̄ci. poeni fædi
fragi. Citat a Paulo ap̄lo Epimenidis poetē gr̄ci vulgat⁹ ille de cretē
sibus Uersus. Κρητῶν αἰὶ ψευδοῖ κακὰ θηρία γαστέρες
ἀπυοὶ Cretenses semp̄ mēdaces. male bestē. ventres pigri. si q̄ras igit.
vnde tāta sit in natura varietas. discrepātia in moribus. i vita diuersitas:
nolo me modo coarctare ad inepticabiles hui⁹ p̄plexē questiōis angus
tias: dicam tamē trāscunter ⁊ summatim: affirmaboz referre multum
quo semine q̄s p̄genitus sit. quo vētre sit focus embrii. quibus horis na
tus infans. quibus cibis ⁊ exercitijs educatus. q̄bus cū alitus: q̄bus dis
ciplinis ibutus: sub qua cœli p̄re uirritus: Nō em oim eque nationuz
corpa sunt ad sapie ac intelligētie p̄ceptionē idonea. Un̄ Socratē vel
vt alij volūt Thaletem dicē solitum accepimus. p̄pter tria semaximas
deo grās habere q̄fex mas nō foemina. homo nō bestia. gr̄cus nō barba

B ij

hieronica

No

No

rus natus esset: erant enim greci natura apti magis ad philosophiam: propter aeris et coeli temperie et corpora sortiti essent ab excellentibus contrarietatum ut philosophi aunt remotiora Seres enim et qui extrema mundi climata inhabitant. tunc ab eorum complexionibus qui clima quintum incolunt. et longatur. ut complexioque vni genti salubris est. plerumque alteri moribus conuulsat. Et ut corporum dispositionibus. sic moribus legimus sententias differunt et ingenijs. his de causis athenienses ingeniosiores: thebani robustiores habiti sunt: quod videlicet illi in puriore: isti in crassiore aere verisarentur. Tarsus est corporis influxus in aiam. ut platonici qui demones et angelos voluit esse corporeos putent eos pro corporum varietate varijs rebus oblectari: eos qui de coelesti substantia corporum habent. figuris et canibus allici: qui ex igne. fumo et odoribus sacrificiorum. qui pro aere dicunt sese corporibus nostris insinuare solitos. et humani corporis humoribus exsurgere. Affirmat Herodotus libro historiae tercio: se ex genere scytharum sapienter audiuisset neminem propter unum anacharsim. qui ut Cicero in questionibus Tusculanis inquit. sapientie fuit admirande. Nec igitur que ad bene tractos viuendum tanti momenti sunt non nostrae sunt facultatis sed aliunde suppetant. licet enim bene mori nostri sit arbitrij: tamen bene nasci et bene educari nostrae non est potestatis. Propterea cum de salute aequum non vix precium: sed finis inspicitur. Satis ergo fuerit nobis praeterquam cum difficultate relinquere. diuinum adiutorium nulli negari. patere viam omnibus a vicij ad fortitudinem ad gloriam. quod si quibusdam maiori cum labore. certe etiam maiori cum mercede. Re periculosa causa que rebelliones appetitus augent ac minus inuenit intellectus ac recitate sunt a philosophis. et cois illa causa. hoc est peccatum origis a primi parentis inobedientia natum a solis theologis allegatur. que peccatis adiuncta ratione molis est in omnibus. et omnes ad peccatum incurruerunt. hinc illud apostolicum. si dixerimus quia peccatum non habemus. nosmetipsos seducimus. et veritas in nobis non est. Sed iam ad appetitum recedamus

Anacharsis philosophus scytharum

De vi appetitus. Ca. xij.

Appetitus ergo pro inobedientiam primi hominis absolutus in lege tonis puniri coepit et insanire. de cuius clamantibus istudys et incursionibus aptis Jacobus ita loquitur. vnusquisque pro tentat a cupiditate sua abstractus et illeceus in eo quod abstractus dicitur. violentiam exprimitur in eo quod illeceus adiungit. fraudulentiam significat. Paulus autem ad Romanos scribens appetitum his verbis accusat et taxat. Nam velle adiacet mihi perficere autem bonum non inuenio. non enim quod volo bonum hoc facio. sed quod nolo: malum hoc ago. si autem quod nolo illud facio iam non ego

Jacobus

Non quod apertius ait

oppor illud: sed quod habitat in me peccatū. sic apostolus Erāt in Paul
 lo sicut 7 in nobis duo fere homies: spūalis scz 7 carnalis Verba autem
 supradicta spūalis sunt hois/te carnalis tñānde cōquērentis. 7 carna
 lem hominem hoc est appetitum peccatum vocat. quia videlicet semp
 nos ad peccatum flectat 7 inducat Spūalem homiem ipse Paulus de
 interiorē. cum Paulo infra subiūgit Condelector em legi dei scdm in
 teriozem homiem. Et de carnali subinfert. Uideo aliam legem in mem
 bris meis repugnātem legi mētis mee. mox homo spūalis in Paulo vi
 dens se nō posse penitus carnali resistere. quasi indignabūdus in hęc
 ba prūpit. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpe mortis huius.
 paucis interiectis ita pcludit. Igit ego ipse mente sermo legi dei. carne
 at legi peccati. hoc idem 7 Christus inqt Spūs quidē pōptus est. caro
 autem infirma. Spūs quippe meus est. in qua p̄idet voluntas consenta
 nea rōni/7 parata semp nisi retrahat ab appetitu. parē diuine legi. Caro
 autem hoc est appetitus carnalis. infirm⁹ ea de causa ē appellat⁹. q̄ vo
 lūtatē sp̄ p̄cedens om̄tē opam nrām reddit infirmam. Vel qz nos
 propter carnis legem rōnis conatibus resistētē simus ad oē p̄clarum
 facinus infirmi. Nec tamē minus infirma/caro nūcupabitur etiā tum
 eū appetitus bonis operibus assuefactus adheferit rōni. nam vis ea q̄
 qm̄ imperiū volūtatis exequitur. exequitiua nūcupatur/corpoꝝ instru
 metis alligata. nec opiz p̄fectiōe. nec opanti velocitate p̄t voluntatē ad
 equare: ex deo igitur 7 ex volūtate efficacia est. at tarditas 7 deterior agē
 di p̄dicio ex carne. nō aliter quā in claudo p̄gressiōis obliq̄tas ex curu
 tate cruris ēsz eundi facultas ex aīa. Hoc p̄cedens in scdo ethicoꝝ dixit
 Aristoteles in q̄tinētes siles esse paralyticis. quēadmodū em̄ palytic⁹
 morbofa qualitate vim motiua impediēte. quoz sum nō vult manū vertit
 sic incōtinēs si aliq̄n vel bonitate nature vel diuina inspiratōe motus.
 aspirare velit ad d̄tutez. p̄tinue p̄ternētis appetitus impulsu de vie re
 gie r̄citudine in dextrā aut in sinistra. hoc est de mediocritate p̄tutis in
 id quod plus aut minus est. deturbat

Quomodo appetitus ligetur! Ca. iij

Quoniam intra hanc teterrimā pestē qd̄ aliud melius dari p̄t antidotum
 q̄ qd̄ Paul⁹ on̄dit dicēs. Castigo corp⁹ meū 7 in seruitutē redi Paul⁹
 go. ne cū alijs p̄dicaueri ipse reprob⁹ efficiar. pugnāt ergo inter se hęc
 duo sp̄ 7 ea pugne lex ē. vt victo iget. 7 q̄ libuerit trahat hęc miram intel
 lige quam si saperent et sibi recte consulerent homines. fortasse vitam
 cautius instituerent. nec se ipsos inconsulte ac improuide viuendo tot
 vicioꝝ cathenis alligarent. Usus 7 consuetudo ea sunt quę appetitum

Nota

signis euolabit. Ad hoc Paulus ad Romanos hortatur: dicens Ergo
fr̄es debitor̄es sumus nō carni. vt sc̄dm carnem viuamus. Si enī sc̄dm
carnem vixeritis moriemini Si autē spiritu facta carnis mortificaueri-
tis. viuetis Vita sc̄z immortali ac sempiterna. quę sola vera est vita et
ab omni mortis p̄ragione semota

¶ Quid paucoꝝ est appetitum superare Ca. xv.

P Sed pauci admodum sunt, qui carnis imbecillitate deuicta felicitate
tantę victorię potiantur. ea namq; est voluntati cum appetitu
concordia, ea familiaritas, ea necessitudo, vt p̄ne nunq; sciat eius
plene repugnare blanditijs. Docuit hoc cum summa totius humani ge-
neris in p̄moditate atq; iactura p̄toplastus homo. qui cū modo esset ab
opifrice deo p̄ditus. et in p̄fecta membroꝝ corpis tantūq; virium inter-
gritate formatus. p̄monitus etiam quid euenturus esset delinquētī. ma-
le suadenti foemine/ ne (vt Augustinus inquit) yeam quā habebat in de-
licijs, p̄tristaret, assensus est. ex illo tpe cœpit verum esse qd̄ a mosedicif.
chi Jezer Job Adam Kaba Mincabrab. id est qd̄ latine plurib⁹ v̄bis
explicat: sensus et cogitatio cordis humani prona est ad malū a iuuetu-
te sua: viciū hoc in ramos radice diffusus indies magis magisq; aualu-
it. et senescēte natura quotidie reuiscit. Adam rōnis t̄p̄p̄s ē. appetit⁹
Eua. cū rōem dico sup̄iorem aīę p̄rem. q̄ et voluntatē et intelligentiā in-
cludit/ intelligo volūtas libera est, faciliē tñ p̄suadet, et paulo momento
huc vel illuc ipellit. appetitus v̄o libertate carēs, sp̄ obstinatē et irreuoca-
biliter tristitiā fugit, et sequit̄ voluntatē irreuocabiliter inq; si cū spectes
nunq; em̄ seipsum ipse reuocat aut cohibet. sed si sup̄iorem st̄turē cui sub-
iicitur aiaduertis, reuocari p̄t, vt diximus.

Hebraicu

¶ Quid motui celoꝝ assimilat̄ mot⁹ appetit⁹ Ca. xvi.

P Pro opere p̄cū est in his aīę potētijis intueri sile quiddā motui
celoꝝ quę admodū em̄ nouę spherę qd̄ est p̄imum mobile impetu:
firmamētī et planetarū orbes quotidie ab ortu ad occasum rapiūt.
qui diurnus motus appellatur. et tñ dū eorūm ferūt̄ motu qd̄az alio
sic p̄tranūt̄ur vt quibusdā t̄pm spacijs totū zodiacū retrogrado cursu
mēt̄iāt̄ur Sic et appetit⁹ quatinis a rōne regatur. sp̄ tñ diuerticula q̄
rens aliquantulū refugit. et quasi bos plaustro subiugatus et bubulci sti-
mulo p̄ctus ad carpēdū gramem collū intorquet

¶ Quod duplici hominis natura duo spiritus
p̄fecti sunt Capitulu. xvij.

C i

Genius qd.

Hic duplici hoīs nature duo (theologi volūt) a deo demones
destinātur. vnus qui cū ipse bonus sit ad bonū. alter q̄ iuxta suā
nequiciā nos ſtrat ad malū. qui appetitui fauet genius dicitur ab a
tiquis. genius at̄ ab ingenio dicitur quod natura significat vniciūq; inſitū. et ge
nius q̄ in geniū hoc est naturā ſecūdet. appellat̄. fuerūt etiā phōz qui
dā qui dixerūt ſingulis rez naturis et ſpēbus ſingulos āgelos attributos
qui ſeruādis eis curā impenderēt Enclides etiā ſocraticus duos oib⁹
hoībus genios appoſitos dixit. qui et lares vocātur. bonū ſez et maluz. in
cuius ſententiā luci⁹ flozus venit. cū dixit. bruto poſtera die et in prelio
morituro p noctē apparuiſſe atram quandā imaginē. et q̄ eſſet interro
gata tu⁹ malus geni⁹ ſum reſpōdiſſe. nō em̄ addidiſſet mal⁹. niſi alterū
bonū geniuz exiſtiſſet. hi et penates dicebant. qui qm̄ p eoz ſeu hoīm
ſeu locoꝝ quib⁹ pſunt. cuſtodia. cū alijs larib⁹ pugnāt. et aliqñ ſupantur.
dicitur eſſe a Virgilio de Aenea Iūm in italiā portās victoſq; penates
hec q̄q; gentilia ſunt. artigi. q̄ nō ſunt ſi bonum iudicem inueniāt. mul
tum a noſtris dogmatib⁹ diſſidentia. at de his alias Sed quorū ſim iſta
nūc Nempe vt oſtenderē non mirum eſſe paucos ad illam victoriā per
uenire. de qua dicitur eſſe. et tamē neceſſe eſt vt in paucoꝝ hoc eſt bonoꝝ ca
ſtalogo pputemur. et ab illa infirmitate ſubtrahamur: de qua ſcriptū eſt
a ſapientē ſultoꝝ infinitus eſt numerus

Genius deſpici

Nov

Quod miſeri ſunt qui peccant. Ca. xviij.

Qui ad tantam ſclerem immanitatē pfirmato iam peccādi ha
bitu deſcenderūt. vt nec rōnem audire. nec coelum iam ſuſpicē
poſſint: hi ſunt de qb⁹ dicitur ab apoſtolo. excecavit em̄ eos malicia
eozum Et ſdem Ariſtoteles tapat cū inquit in ethico: oēm malum eſſe
ignorantē: malus em̄ habitus quaſi quēdā tenebroſa caligo de vitioꝝ
palude ſe attollēs lōge amplius q̄ p̄turbatio ſeu paſſio mentem excecāt
et ignorātiē nocte lumē rōnis abſcōdit. ſicebit hoc experimēto cognoscē
ſi ſtatūatur duo. vnus intēperans. alter incontīnēs. intemperantē dicit
mus q̄ ſine vlla repugnātia rōis libidinib⁹ et voluptatib⁹ immergit. in
contīnēs ſo eſt qui poſt aliquā pugnam appetit⁹ et rōis. a fluctu p̄tur
batiois opprimūt. Queratur vter eoz grauius crīmen putet adulterū
reſpondebit incontīnens graue ſibi videri. et p̄pterea ſe conari ab eo tanq̄
a turpiſſimo ac foediſſimo animi morbo declinare. Intemperans ſo cō
temnet ſoſitan et ridens reſpondebit illud quod in ſepulchro ſardanapa
li recitatur inſcriptum. Hec habeo que edi: queq; exſaturata libido hau
ſit. Cognosce quantum ignorantie ſecum ferat mala conſuetudo Quis
ignorantem non dicat eum qui dicit malum bonum. vel qui graue ma

Nota p̄tra

Sardanapa
ly rex aſſy
rioz impo
riofſſim⁹

Libet Primus

lum putet esse leuissimum. Nonne qui trabem dicit esse festucam beles
tes habet oculos: et qui ictum gladij culicis aculeum fuisse credat: tardi
oris est sensus.

De tribus stulticie gradibus

Ca. xix.

CRes huius stulticie gradus esse per tres illos mortuos quos Christus suscitauit ostensum est. primus qui in domo sua suscitatus est hoc significat qui malis cogitationibus allecti veneno peccati intra conscientiam admissio, ad extrinsecum opus vel veritatis freno vel alia quavis causa prepediti non exeunt. Secundus qui extra ciuitatis portas vitę restitutus est, illos ostendit qui cogitationem in opus dixerunt, tanto infeliciores effecti, quanto magis voti compotes extiterunt. Tertius qui in monumento foetens et quadriuanę mortis detentus ergastulo, iam amicos in vitę desperationem adduxerat, illos signat, qui cogitationem in opus et opus in consuetudinem habitumque verterunt, quorum vita plena flagitijs celo infernoque detestabilis est. Illud obscurum et illaudabile genus hominum dum fas et iura subuertit, dum neque modum neque modestiam seruat, dum omnia discipline seueritatem abiicit, quos multis preestit, lateque dominetur, vicio tamen ac diabolo seruus, dicente Paulo ad Romanos, serui estis eius cui obedistis, et quamquam leui extrinsecus pelle niteat intrinsecus tamen rubeo rufus, oppletum, tabidum et intolerabili sanie putrefactum est. Quamquam sibi multisque placeat, deo tamen et angelis bonis inuisum, infensumque est, et esse debet, utpote quod simile sit sepulchris de albatis, quod vitio sentina, latrina scelerum, et totius immundicie cloaca dici possit. Propterea Paulus ad Romanos capite vi, Non ergo inquit regnet peccatus in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentijs eius, sed neque exhibeat membra vestra arma iniquitatis peccato, et David huius spiritualis morbi fetorem non sustinens clamabat, Putruerunt et corruptę sunt cicatrices mee a facie iusticie mee.

Quod terrena voluptas breui dilabitur, argumētum ab imperatorum exemplis.

Capitulum xx.

HDe quę ea quibus peccatores plurimum fidunt, et quę perditę amant, breui amissuri sunt, nam que sublimi fortunę ludibrio, non est eorum diuturna possessio, subiiciamus exemplum eorum quę apud homines diu fuerunt, quę in vita persecuti sunt, quęque permittit frena felicitas de imperatoribus

¶ ¶

Liber Primus

loquor quib⁹ quattuor hęc diuitię. potētia. honor 7 voluptas. q̄ pre ceteris oib⁹ mortales miratur affatum suppetebat. **Julius Cęsar** omittit q̄ curis q̄t laborib⁹. q̄t piculis 7 dispēdis puenit ad regnū. id em impossibile relatu est. nec dū plenis velis impio nauigabat. 7 ecce ciuitatis tē pestas exoritur. qua sic oppellus ē. vt trib⁹ 7 viginti plagis **Mossus** obierit. **C. Caligula** postq̄ trienio 7 decē mēlib⁹ impitauit trucidatur a suis. **claudius** āno iperij. xiiij. venenat. **Nero** Iuuenis ad hoc 7 in etatis flore stitit. q̄ ardēte Roma Troigalofum decātarat. sic ipm suo pugione pfodit. **Balba** senex iperij mēse septio in vrbe ad lacū curij trucidat 7 ei⁹ caput. qd̄ toti orbi legē dixerat a **Bregario** milite apuratur ad calones 7 liras ē picetur. **Dtho** nonagesimo q̄nto iperij die scipm pugione pfodit. **Vitellius** cū summa ignomia ex edib⁹ tractat. luto 7 stercore pspersus mucrone gladij mēto supposito ne pre pudore faciē inclinaret ad scalas geonias duct⁹ minuratum excarnificat. **Domitian⁹** exoptio pre pessim⁹ filius christianoꝝ psecutor sc̄m̄ssim⁹ anno iperij sui decimoquinto necat a suis. tāto infelicioꝝ. quāto ei⁹ potētia diuturnioꝝ. plōgatio em tam seue tyranidis quid fuit aliud q̄s coaceruatio diuine indignatiois. **Antoninus pmod⁹** oib⁹ (vt aiūt) incomod⁹ duodecimo iperij āno strāgulatur. **Helius** q̄ illiberalis esset 7 sordib⁹ iperij mēse sexto palā occiditur. **Antonius Caracalla** septio iperij sui āno dum leuade vesicę grā descendisset ex equo a pthia oppmitur. **Heliogabal⁹** hō flagiciofissim⁹ quarto iperij āno tumultū militū enecat. **Deci⁹** christianoꝝ inimic⁹ iperij āno sc̄do a barbaris ē occisus. caduere ei⁹ nusq̄s reperto. **Valerian⁹** qui cū gallieno regnauit cap⁹ a pacoro pthoꝝ rege nō occisus statim. s; ad diuturnā mortē referuat. erat em ei equū ascēdētī scabellū pedū. qd̄ aliter d; suppedaneū. s; quid pgo tyranōꝝ cēdes recēdere. vsu illo satyrico pcludendū **Ad genęz ceteris sine cēde 7 sanguine pauci. descendūt reges. 7 sicca** **Satyrig**

morre **Tyrāni**. **Nic** citari posset **Antimachus** poeta gręc⁹. qui cū dolorem suū quē e morte charissime pūgis **Lysidices** pcepit emolire vell; elegiā scripsit in qua calamitates oēs herouū alti⁹ reperes nūerauit. s; ad p̄ns ista sufficiat. hęc at dicta sunt vt memieris breue 7 iterāsum esse oē qd̄ in hac vita nos allicit. longū 7 penne omne qd̄ cruciat. nā vt poeta inquit nulla ē sincera voluptas. 7 dulcedini sp̄ amaritudo pmixta ē. qd̄ **Domitius** poeta clarissim⁹ innuit. cū dē In limine Jouis duo dolia posita **Unū** mellis. alteꝝ fellis plenū 7 singulis aiab⁹ e Cęlo in corpa descendētib⁹ ex vitro qd̄ dolio portione dari.

Testimonia ex sacra scriptura idem
probantia. **Ca. xxi.**

Alors

Brals genonie vho.
mesur

Suppedaneū qd̄ ft

✍

Nis attestat qd in psalmo dicitur: vidi impiū sup exaltatū & excelsum sup cedros libani. & trāsiui ecce nō erat. & iter viri sanguinū & dolosi nō dimidiabūt deos suos. & si aliqñ prospero negociorū cursu letant. si peccare nō desinūt verificat in eis qd Claudiano inq̄r: Letatur in altū. vt lapsum grauiore ruat. & in psalmo dicitur: Tu dō deo deducis eos in puteū interitū. Audire nō pigeat qd in alio psalmo scissimus Dauid de hoc pessimo hoim q̄se sit locut⁹. & quib⁹ eos vobis infectetur. Sic em̄ inquit: qd gloriaris in malicia q̄ potēs es iniquitate. tota die in iusticia cogitauit. Lingua tua. sicut nonacula acuta fecisti doli. Dilexisti maliciā sup bonitatem: quātē magis loq̄ q̄ quātē. dilexisti vba precipitatis: ois lingua dolosa. Propterea de⁹ subuertet te in finē. euellet te. & relegabit ac trāsmigrare te faciet a tabernaculo tuo. & radicē tuā de terra viuentiū. Videbūt iusti & timebūt. & sup eū ridebūt. & dicēt. Ecce hō qui nō posuit deū adiutorē suū. Sz sperauit in multitudie diuitiarū suarū & pualuit in vanitate sua. Dacten⁹ Dauid: alibi q̄ dicit Inimici aī dei mox vt honorificati fuerit & exaltati. deficiētēs quēadmodū sum⁹ deficiēt. huiōi hoies igitur dū se in punē peccare aduertūt. dū patiētia dei male vtūtur. dū oibus libidib⁹ suis fruūtur teū negāt: prudentiā irridēt. gen⁹ aliud vite nō putāt. & p̄uasi aiām interire cū corpe. post mortē nihil nos futuros existimāt. immo & desiderāt. ne om̄issorū scelez poenas luāt. Idcirco dicit in psalmo. hō cum in honore esset nō intellexit. Cōpatus est iumentis insipientibus. & similis factus est illis.

psalmista

Noca bn.

De hominis excellentia Ca. xxi.

Que queso: qd iam diu tñ vidisse te credo. Sz recole mō in quāta excellētia constitutus est hō. Vt p̄cipias q̄ in grat⁹ sit deo. qui passim p̄stituit se diabolo. Est em̄ tāte p̄spicacitatis suapte natura hō. vt ingenio suo disciplinas oēs ac artes excuderit. At quō id factum Aristoteles in p̄mo libro metaphysicę indicat dicēs. hoim scū ois cium suppetebat. postq̄ sepe picilitatis in rebus ac cōmin⁹ notis diu se exercuit. & acta ac enēta memoria collegit. fecisse artes atq̄ disciplinas. nihil est aliud q̄ qd. A. Bellius refert dixisse Afraniū poetā in togata cui⁹ hi vsus sunt. Ulus me genuit. mī pepit memoria. sophiā vocat me graū. vos sapiām. Sz Aristotelis sectatores. & p̄sertim Eustratus in ethica p̄secuti sunt dicētes. ex his q̄ eodem mō necario sp̄ eueniūt p̄dusse scientiā. a cui⁹ regulis nihil excipit. ex his dō q̄ non sp̄ sed tñ vt plurimū accidūt. artē scām. quā q̄ multas exceptiōēs admittit. & fallere interdū videt artificē: dixit Alarhon fortunę amicā. At quę sepe fiūt nec tñ vt plurimū: sub artē redigi nequiuisse. Sz circa ea sc̄ari prudentiā. & his em̄

de Sapia

antico

C ij

Liber Primus

hoies ψ ultando deliberat. Quae autem p quam raro apparent neq; scie
 neq; arti neq; consilio subdita casui ac fortunae reliquerunt. Nec igit sunt
 humane ψ picacitatis indicia. que Plini^o naturalⁱ histore libro septimo.
 capite. lvi. Joāns etiam Lortelius in dōne horologū tribuetes sua in
 ueta singulis autorib⁹ latinis ψ sequatur. Tāte etiā sublimitatis est hō
 ut oim q̄ coelo continent. immo τ coeli ipsius ac dei sit Capax. Cū phi
 losophi gētiles multa de deo recte tradiderūt. Ut q̄ vnus: q̄ immēsus q̄
 in corporeus: q̄ sempitern⁹. q̄ optim⁹. q̄ oipotens. q̄ sp̄ vigilās. q̄ ante
 etibus carēs. q̄ mūdi opifex: q̄ prim⁹ motus: q̄ finis oim atq; p̄cipiū
 τ de hoc gen⁹ alijs tam multa recte p̄ceperunt. vt magna ps Theologie
 nr̄e ab eis accepta sit. Coelum autē qd̄ rāto intervallo remotū est sic dū
 cēte te oculoꝝ acie ratio penetrant. vt polos. vt axes equinoctiale. eclip
 ticā maximas solis declinatōes. tropicos. arcticū. τ antarcticū. Circulos
 necnō τ apsidas seu epicyclos. motus etiā planetarū τ firmamētū ita exp̄
 henderit. vt q̄ diligenter supputare τ ad calculū mathēticōs reducere vo
 luerit vix errare vnq; possit. Nō exemplo declaratur. Hipparchi. ipse cū
 teste Plinio solis τ lunę cursum τ eclipses in sexcētōs ānos sequo ipso ar
 tellate p̄cūuit nō minus veraciter. q̄ si ψ ilioꝝ nature p̄iceps fuisset.
 Tanti in sup̄ vigois est. vt sit ei⁹ aio celeritas v̄to citatioꝝ igne volucri
 or. tāte felicitatis. vt sit paulomin⁹ minūtis ab āgelis. sicut p̄pheta in
 quit. τ vt philosophi dicūt in eternitatis horizonte locat⁹. hoc est rebus
 eternis p̄pinq̄issim⁹. τ quo ad aim p̄iceps eternitatis. Horizontē nā horizon qd̄ sit
 q̄ vocāt Astronomi Circulū. quo visus terminat⁹ τ hemispheria diuidū
 tur. τ dicūt hoiem in eo ψ stitutū. q̄ imaginati sunt naturarū oim ψ geriez
 distribui in duas p̄tes. quasi in duo hemispheria mūdi hemispherijs iō
 similia. q̄ sicut mūdi sic τ naturarū vna ψ geries q̄ eterna ψ plectit nos la
 ter. altera s̄o que tpe mensurat⁹ apparet. hō igit in horū hemispherioꝝ
 cōfinio ponit⁹. q̄ corporea mole corpalia. τ animi imortalitate cōtingit
 eterna. τ est vtroꝝ q̄ quoddā p̄cipiū p̄tē sui in hoc p̄tem in hemispher
 rium illud extēdens. Sortitus etiā corpus qd̄ mortalitatē possit indue
 re ad imaginē q̄ dei factus. Omniū p̄ctēa animantiū dñs habēs ad cu
 stodiam sui angelos quasi satellites. aut p̄dagogos. Coeli insup̄nsi. deū
 p̄temnētheres futurus. demōib⁹ hoc est āgelis malis τ apostatis ip̄e
 rat. Unde hermes Trismegistus dixit hoiem tāte sublimitatis. vt deos
 faciēdi habeat facultatē. Statim em̄ fabricatis demones ad inhabitā
 dum eas magicis artib⁹ inducebāt. τ eas quasi animatas probijs habe
 bant. Insup̄ τ promerendi paradysum habet arbitrium. Et in secun
 do phisicorum meminit Aristoteles homo quodāmodo finis est omni
 um. τ vt Plinius in principio septimi libri de historia naturali dicit. cau

Liber Primus

sa hominis videt cuncta alia genuisse natura. Et idcirco predictus Demetrius Trifnegistus. homo inquit magnum est miraculum o: Alecepi. et in secundo libro Astronomico. M. Manlius de homine loquens ita inquit Eximiam natura dedit linguamq; capaxq; Ingenium volucree q; animum. quem deniq; in vnum Descendit deus atq; habitat ipsuinq; requirit Et in tato demens constitutus honore. dum appetitu magis q; rationem sequitur. oparat iumetis insipientibus. q; nullo romis modera mine sed solo impetu feruntur appetitus

¶ Que fit summa hominis miseria

¶ Capitulum. xxiij.

Status igitur iste flagitiosorum hominum summe miserie quae nulla in hac vita maior esse potest. status est. summa enim miseria culpa est. Nam et ipsi damnari et eternis poenis addicti magis eo q; culpis sozdeant. q; q; poenis doleant miseri sunt: et q; miserie plus in sit culpe q; poene: si vacat et placidi rationem admittunt eam. quod enim peius est. id miserius. at culpa peior est q; poena Quid in qua peior: immo neq; mala est poena cum iusta sit. omne enim iustum bonum Sed malum dupliciter dici plenum est. malum scz simpliciter et vt Theologi dicunt malum huic. et fieri potest vt quod simpliciter bonu sit huic malum. Sicut poena que simpliciter bona cum sit. est tamen huic mala que cruciat. mala autem dicitur q; bonum quoddam tollat. sed quoddam bonum. neq; enim simpliciter dicitur bonum. sed tripliciter. bonorum enim quoddam honestum. quoddam vtile. quoddam delectabile. poena de qua est sermo non omnis boni genus. sed eius quod delectat expungit. et q; qd honestum est non solum non destruit sed fuleit. simpliciter bona est huic tamen mala qui plectitur. quia per eam voluptate priuatur. Sed age dic vt ^{si}rum optabilis puniri in fontem an fontem absoluti: vel quod id ipsum est culpa sine tortura. an tortura sine culpa. Si appetitum consulas. si beluaru prudentia vtaris: modo impune feras culpam ridebis At si mentem interrogas et coelum suspexeris. no molestias tantum vite naturalis: verum etiam carcerem. seruitutem. morbos. infamiam. ferrum. incendia. mortem deniq; ipsam culpe antepones Legimus admirande fortitudinis exemplum singulare Cui simile non habet gentilis antiquitas. Septe mulieres Cappadoces dum cruore Blasij martyris. cuius agone admirates puerse fuerat. prone humi spongia colligunt. obiecto christianitatis titulo trahunt ad presidem. et cu post multas cominationes inuicte peristerent ministri magistratus genus omne tormentorum

Ex. no.

No. De septe mulierib; qbusda. qda miranda.

¶ liij

exponūt. Lamias eculēū plumbū liquefactū. z illos pectines ferreos. q̄
 bus Blasii mō discerperāt: ad incutiendū terrore intentāt. z quo sit in
 spectaculo plus energie. qz p̄traria mutuo se exaggeratā ad nūez muliez
 septē thoraces igne cādentes ad leuā. septem s̄o vestes xylinas mollissi
 mas atqz cādissimas ad dextrā collocāt. inbētur vtrū malint ad nudū in
 duāt Una illaz relictis duob⁹ infantulis. q̄s secū habebat cursu concita
 vestes xylinas corripuit. z in ignē negāde fidei incitāmēta piccit Nō ē
 ad aspectū tam terribiliū poenaz exterrita mulier. nō ploratu natoz mī
 elāguīt duriora morte tormēta nō horruit s̄z naturā vincēte p̄stāria/tho
 race ignitū ad carnē induit. D rē antea nunqz audita. D facin⁹ dignuz
 eterna memoria. D exēplū ad p̄firmādos debiles efficacissimū. Nos at
 ā maiorib⁹ nris tm̄ degenerāuim⁹. tm̄ ab anti qua p̄tute recessim⁹. vt vel
 mīmo incōmodo vsqz ad dei blasphemīā plabamur

I honore regimen
 pectoris.
 Xelins. a. d. i. ad. m.
 Xelins vestes ca.
 Didippe z subtilis
 tunc st. ex lino
 egyptio facte. q
 phinu p̄lripitudo.
 ac hiri. n. m. m.
 furmitat h. h. h.
 n. g. n. v. l. g. v. l. g.
 vore Bobitins d.
 ad. m. Xelins ad
 d. m. appella. s. i. u.
 Gossupins. s. e. r. i.
 Gossupins. s. e. r. i.

De delectatiōe et an sit peccatū

Ca. xliij a. u. n. d.

Conducere p̄posito satis arbitroz. si ad ea q̄ de p̄cupiscibili atqz
 irascibili discrebā redeam⁹ Dixi p̄cupiscibile vim in ea tm̄ q̄ de
 lectat. z irascibile in ea toto ipetu ferri. q̄ labefactare vidētur vo
 luptate. hec igit ita se hnt. sed alii ac intimius mēte p̄gam⁹. rem recō
 dita cognitu dignissimā. z ex phōz ac theologoz arcanis depromp̄ra ac
 cipito Si p̄cupiscibilis qd̄ cupit assequit. z voti p̄pos fiat repēte ex vi
 etoria gaudiū innascit. flāmelcit accēditur Si p̄sequi neqz. aut si quicqz
 offendit qd̄ offēdat. tristitia in currit. gaudiū z tristitia opatiōes non
 sunt s̄z ab opatiōe neccārio p̄fluūt. sicut palati delectatio non est ipsa cibi
 p̄tritio. s̄z ex p̄tritiōe. sicut lux ex sole. calor ex igne. z pulchritudo ex iuuē
 tute p̄surgit. p̄ptēa z si opatio ipsa in nrā est p̄tate vt amare z odisse. po
 sitis tm̄ opatiōibus. delectatio aut tristitia velim⁹ nolim⁹ sensum inuadit.
 sicut in nrā est p̄tate ignē accēdere at cū accēsus ē. velim⁹ nolim⁹. splen
 det z calet. Hinc Plato dixit aīas fieri malas nō spōte s̄z inuitas Nā li
 cet peccādi opatio sit libera. tm̄ habit⁹ malus q̄ nobis maliciē notā inu
 rit ex actiōe libera neccārio surgit. z aīam inuitā capit z irretit. s̄z liberis
 ergo actiōib⁹ qdā neccārio z naturaliter p̄deūt. vt passioēs z habit⁹ Dolor
 igit corpis z animi tristitia s̄lfr gaudiū z delectatio opatiōes nō sunt. v
 rū ex opatiōib⁹ surgunt. amare z odisse qd̄ est volūtatis. sensisse p̄cipere
 qd̄ spectat ad sensum opatiōes sunt. z ex his oriūtur ea q̄ p̄cedi in xeroz
 leticia. dolor z voluptas. quas latini p̄turbatiōes. noui Theologi passi
 ones. Greci π̄t̄a q̄ d̄ dicūt Et idcirco eos q̄ natura vel more sunt rigidi
 nec vllis affectib⁹ inflectūt. quales legim⁹. Diogenē Pyrrhonē Hera
 clitū. Timonē. apathes hoc ē imperturbabiles vocāt. nō igit in p̄urba

P. N.

N.B. **Q**uod tione actiois. s; in ipsa actioe peccatum est Si rem turpē amas. peccas. delectatio et libido. q; ex amore turpitudinis manāt peccatū nō est. p;ptēa si ad flagitiosum opus inuit⁹ venias. q; ad sit voluptas. nō tamē peccas. Si sō ad honestum facinus vltro te p;feras. et si nō delectaris tamen recte agis: habes ergo in opesine tristitia officium. et sine omni delectatōe peccatū In opesigit p;cedere nō in affectioe sequēte laus et vituperiuz virtus et viciū Lucrum et damnum.

Redargutio quorūdam theologorum de delectatione loquentium. Ca. xxv

Hinc sequitur mūne vez esse quod dicitur ad mēsuram malaz voluptatū torqueri malos in inferno Sunt em pleriq; q; animus est ad peccata p;mp;rtissimus. s; corp⁹ egrum ex cui⁹ habitu friget appetit⁹ resistit voluptati. nō ergo delectatio q; pendet ex membris. sed interior actio q; pendet ex aīo rō penaz atq; mensura ē. Locus aut apocalypsis quem allegat sic est exponēdus quātum glonificauit se et in delicijs fuit. hoc est quātum delcari studuit vel quāte se delcātioni exposuit. mos em scripture est vt nunq; effectus p;ca ponatur s; recubescere p; verecundari exandescere p; irasci. gestire p; gaudere frequēter vsurpant. hoc etiā ab aliq;us theologis sic enarratur. vt delcātōem duplicē dicāt. vnā q; opati onem ancedat. et hōiem ad peccandū irriter. alteram quā volūtas appetitū inardescere corrupta ex ope expectat vt ei fruendo se totam immergat huic scēde p;mensurari aiunt poenas. q;bus p;tradīmus carōne q; volūtas non semp voluptatem quam optat assequitur. nō ergo deus delectatōi quam peccās p;cipit. sed ei quam ex pctō sperauit tormēta retribuit Ap;petitus ergo sensibilis vt corpimus enarrare. se rem gratā offendit. exultat et gestit. si in quidpiā qd offendit. incurrit meroze deicitur Lūc irascibilis p; cupiscibili pugnās. qd nocet aggreditur. et si voti cōpos sit exultat. sin at non p;tr. tristatur et laquet. Nec quisquā oro. me redarguat q; in enarrādis his p;bosior fuerim. nam q; maior sermonis p;rus est q; vt a p;rtus sit: Adde q; si vt Augustinus inqt dicē nihil est aliud q; qd aīo p;rtines auditori sermōe ostendere. Certe q; dicēdo id nō p;sequitur vt intel ligatur dixisse nō videtur. sed iam ad cetera festinemus

Quid sit virt⁹ et viciū. et in q; fita sint Ca. xxvi.

Habes iam qd viciū. quid sit virtus Est namq; vt in cupiscibili seu irascibili habitus p; morem acq;sit⁹ vires istas legi subiciens et ad omne rōnis imperium hōiem semp prouocans et inclinans. per morem acq;situs inde dictū est. vt nō putes p;rtē morālē instar scēg

Libet Primus

a pceptore infundi. aut id frutis esse qd natura sua sponte producit. Sunt enim pleriqz natura neqz scurre neqz rustici sed urbani. sed id no est in eis frus. at qdam poti⁹ nature felicitas ac dei donum. Qd crassus au⁹ cras si q a parthis interceptus est nunqz miserit. Antonia Duls nunqz spurie. Pomponius psularis poeta nunqz ructarit. natura id psistit. non frus. proptea id in eis vt Aristoteles docet neqz Laude neqz vitupio dignu fuit. At q Socrates sp eodem vultu neqz hilari nimis neqz turbulento visus sit. id in eo viro sapia claro frutem exultimo Ticum so in eisdem potentis habitus est p morem inductus ad ea tm inclinās. q semlu placat z applaudat. Cum assuevit ergo pcupiscibilis parere romi Consuetudo hec temperantia est. qua suadere pfectis ho abstinet voluptatibus. a vitio quasi ab extasi in se reuersum/turpitudis sue pudet ac pœnitet. Est igit bonus habitus aie sanitas. nā sicut corpus tum demū benevalere a medicis dz/cum z recte opat. z a strarijs nō facile vincit. sic scdm phōs atqz theologostum animus est in scolumis/cū fm rōem agit z incitantē tis malis nō assentit hoc p frutē habet. Virtus igit. vt ex sentētia Platonis an iam diximus. aie sanitas est. q si sanitas est z pfectio.

De quibus deinceps agendum. et quantum valeat ex arte certare.

Ca. xxvij.

Sunt Aristotele teste in pmo scdoqz ethicoz libris in diuersis aie potētis p ingenio z natura ipsaz diuersi habitus specielqz frutu. Neqz post habitis alijs de his tm agem⁹. q in irascibili colantur. qm hec sunt q plurimum valēt animi tuo morbo pducere. de fortitudine scz ac paciētia. de spe z loganimitate. de pseuerantia z fide subijcētes aliqua relatōe digna memorie incūda. dulcia auditui. necessaria v sui. hās frutes si tibi palianeris si familiares. ac pternales habueris nullius hostis vim formidabis. ex omni periculo erueris in omni certamine coronaberis. nam cum ab inicio scōz comites sp extiterint z eoz strategemata viderint. docebūt te certare legitime. qd quāti momēti sit audi Paulum dicētem. nō coronabit nisi qui legitime certauerit. Certat illi legitime qui bellice rei pitiam habet. peritiam autem illi habent. qui exercētur diu sedm artem. q postqz transiit in habitū. nature vim sic eleuat. vt par diminitati nescio qd addat. Subijciā hic ex libro vegetij de remilitari p mū Caput. vt cognito qd in corpaltib⁹ bellis certādi lex valeat. Certare spūaliter tāto magis discas quāto hois magis iterest vicia suparekjs hoies. igitur eius hec vba sunt. In omni pzelio non tam multitudine z frus in docta qz ars z exercitium solet prestare victoriā. Nulla enī alia re videmus populū Romanū sibi orbem subiecisse terraz nisi

Extasis

Strategemata

Caribinales
gudeplade

Vegetij h.

armorum exercitio. disciplina castrorum. atq; vlu militie. Quid em̄ ad
 uerſus gallozum multitudinē paucitas Romanorum valuiffet. Quid
 aduerſus germanozum proceritate breuitas potuiſſet audere. hispanos
 quidem nō em̄ numero ſed etiam viribus corporū noſtris preſtitiffet ma
 niſeſtum eſt. Alphrozum dolis atq; diuitijs ſp̄ impares fuimus. grecoz
 rum artibus prudētiaq; nos vinci nemo vnq; dubitauit. ſed aduerſus
 hęc oia profuit Tyronem ſolertem eligere ius. vt ita dixerim. armorum
 docere. quotidiano exercitio laborare. que cūq; in acie euadire prelijs poſ
 ſent omnia campeſtri meditatōe preſciſcere. ⁊ quotidiano exercitio roba
 rare. ſeuere in deſides vindicādo. ſacrta em̄ ra bellice dimicandi nutrit
 audaciam. Nemo facere meruit: quod ſe bene didiciſſe cōfidit. Et enim
 in certamine bellozum exercitata paucitas ad victoriam promptior eſt.
 Rudis ⁊ indocta multitudo expoſita ſemp ad eētem. hęc Uegerius. ex
 quibus cōſtat. q; ſi tanta diligētia in ſpūalibus bellis hoies vterentur.
 quāta in corpulibus vſi ſunt Romani. q̄q; ſit hoie diabolus ⁊ longi tē
 poris experētia ⁊ ingenij perſpicacia. ⁊ motus velocitate preſtatioz ſp̄
 tamē victores eſſemus. Nam quod habet minus a demone noſtra natu
ra. ſuppleret deus p̄ gratiā. ſi noſtram videret ſolertem induſtriā Aſtrito
 teles in ethicis in ſtutibus inq̄r. ſcire ipſuz parū eſt. immo nihil. vti ve
 ro atq; exercere plurimū. immo totum. ⁊ ibidem cōtra ignauos inuehit
 dicens Sed pleriq; nō ita agūt. verum ad diſputationes fabulaſq; con
 uerſi putant ſe optime philoſophari. egrotos unitari qui ſba medicozū
 audiunt q̄dem diligēter faciūt autem nihil ex his que ſibi precepta ſunt
 Ut ergo illozum corpibus non bene erit. qui ita curātur ita nec illozum
 animis. qui ita philoſophātur

**Que ſunt arma ſpiritualia homini cum diabo
 lo pugnatura. Ca. xxviij.**

FOrtaſſe me miraberis q; tibi quieſcere volenti ⁊ pacifico homini
 proponam militiam. bellum perſuadeam. ⁊ ad tyrociniū rudimen
 ta ſolicitem. At te reuertere. rationem conſule. ⁊ videbis hoc eſſe ſa
 lutare conſilium. puras ne te inter hoſtium caſtra victurum in pace ani
 maduerte vbi ſis. vbi cubes. in mundo in carne conſtitute anime. q; quis
 eſſe ſque ſecuritas ſque paz eſſe poteſt. Demoz eſto viſionis beatiffimi vi
 ri Antonij Abbatis. qui in ceſſum mentis poſitus vidit totum orbē
 laqueis impeditū. Tota ſcriptura ſacra ad arma clamante. tibi pſuades
 in pace viuere. Militia eſt vita hois ſup terrā. dixit Job. ipſi ſcoz p̄ciis
 pes Apli. ⁊ ipſoz p̄mi Petrus ⁊ Paul? ⁊ pugnādū nobis eſſe ⁊ puga
 nādū artē ⁊ armaturā docēt. Petri? em̄ inq̄r. Sobriū eſtote ⁊ vigilate ut

Liber Primus

orōibus. qz aduersarius vester diabolus tanq̄s leo rugiēs circuit querēs
quem deuoret. Cui resistite fortes in fide. Ecce bellandū, d̄ hostē osten
dit. piculū nunciat, arma demōstrat, sobrietatē, orōem, fidem, his armis
cū diabolo est nō ferro nec funda dimicandū, hostis ei qualitas docet ar
maturā aliter cū gallis, alter cū parthis, alter cuz liberis, alter cū seruis
decernendū, p̄pt̄ea Paulus ad ephēleos scribēs admonet eos cuz q̄ sunt
hoste p̄gressuri, nō est nobis inq̄t collectatio tm̄ aduersus carnē z sang
uinēs, aduersus p̄ncipes z p̄tates aduersus mūdi rectores tenebray ha
rū, extra spūalia neq̄cie in celestib⁹, aduersus igit̄ spūales hostes, q̄ certat
p̄celesti hēditate tollēda spūalia arma sunt habēda, z quenā ea sint, bon⁹
armoz doctor Paul⁹ exp̄ssit, p̄pt̄ea inq̄t accipite armaturā dei vt possi
tis resistē, in die malo Armatura dei s̄tutes sunt, q̄b⁹ muniri hō interi
or nō timeat a timore nocturno, a sagitta volāte ī die, a negotio pambu
lāte in tenebris, ab in cursu z demonio meridiano Et subinfert, state ergo
succincti lūbos vrōs in s̄tate, hoc est vere p̄tinentes estote, nam q̄ in a
gone p̄tendūt ab oibus abstinet, z illi quidē vt marcescibile coronā acci
piāt, nos s̄t in coruptā, Lumbos succingē est libidinē ac libidinis īstru
mēta velare ligare, p̄ficē, Unde z succintoriū d̄ vestis qua p̄dēda ves
latur, a lumbis libido re z noie descendit, d̄ em̄ libido z luteo quasi lumbos
bedo, sicut libet z lubet, z vtrūq; apud vetēs in vsu fuit, Un̄ z eq̄s libidinis
punitū in cūtib⁹ lumbos pcutiūt z subiūgit induti lorica iusticie Est ac
iusticia q̄dam p̄cularis diuisa in distributiua z p̄mutatiua, z hęc est
quattuor Cardinaliū vna est z iusticia generalis s̄tus, q̄ sit totius legis
obseruatio, legis appellata, de qua d̄ ab Euripede, neq; lucifer, neq;
hesperus ita mirabil, hęc igit̄ lorice p̄patur, q̄ armatura ē z munimētuz
addit Medusam in pectore, nō ociose significatiōis signū, z de hac que
eḡis d̄ p̄puto Paulū intellexisse lorica em̄ cū Medusē capite iusticiam
nō p̄cularē sed legale signat, que arca est illa p̄methei in qua s̄tutes o
nes inclusit Hesiod⁹, z bene numini attribuituz, q̄ eam iusticiā habere
diuinum sit, p̄pt̄ea loco p̄dicto addidit Paul⁹ vt possitis resistere in die
malo, z in oibus p̄fecti stare, Perfectus em̄ nō est, nisi q̄ aīo iusticiā lega
lem, hoc est oem s̄tutē, amplectit̄, huic lorice Meduse caput id est sapi
fica s̄tus inscribit, qz aspectū viri q̄ omni s̄tute sit p̄ditus abhorret de
mōes z p̄ timore stupiditate p̄tracta lapidescūt, Et notandū q̄ armatu
rā grauem Paul⁹ instituit, cū iusticiam legalem nominauit, Est em̄ du
plex armatura grauis z leuis, hęc que dā arma illa oīa continet qui leui
vrūtuz ferētarios q̄ vero graui cataphrattos vocant, quo innuituz aiām
volētē de diabolo triūphare omnibus armis muniri z cataphrattam

Pauli vā
h̄ allega
sc̄ptia.

Succintoriū
q̄n dicitur
brōis.

Pauli.

Lorica.

Pauli.

Duē ama
tura.
ferētarij

Cataphratti
z eques sed vt
sic lego amati.

Paulus esse oportere Subdit Paulus Calciati petes in pparatōe euāgelij pa-
 cis. quo pcepto imbutur tyro spūalis. vt omnes aīe vires. q̄ mouendi
 corpus fungitur officio. semper paratas habeat. Et ad capessenda iussa
 diuina expeditas 7 promptas. Sic etiam a magistris rei militaris iu-
 niores in pnis ad gradum. ad cursum. ad saltum instruitur. 7 de Pom-
 peio Salustius dī. q̄ cū alacribus sapit. cū velocibus cursu. cū validis
 vecte certabat. nec em aliter potuisset p̄ esse fertorio. nisi fe 7 milites fres
 quētibz exercitijs parasset ad p̄elia. Prosequitur Apostolus in oib⁹
Pauli sumētes scutum fidei. in quo possitis oia tela nequissimi ignea extingue-
 re. Cōtra diaboli tela flagratia p̄tendendū est scutu. nō Crystallum illud
 palladis quo p̄tra Medusam vñs est Mercurius. non qd̄ fabrefecit
 Aeneē vulcanus. s̄ alteri⁹ materie. alteri⁹ artis. tela em̄ diaboli nō sunt
 ignea. nō sunt fulmina. nō sunt phalaricē. nō sunt malta: qua Comage-
 ne luculli Romani fugauit exercitum. inuisibilia sunt tela appetitum ira
 succendētia. vt hoies illis fauciari se se in mortem sponte p̄cipitēt. Illoꝝ
 autem vinū fides extinguit. subiūgit Paulus. 7 galeam salutis assumi-
Pauli te. galea. q̄ castis d̄ munimentū est capitis. quo datur intelligi oportere
 omnis sensus. qui sortiūtur scem in capite. defensos esse memoria 7 desi-
 derio salutis eterne. Sic autem. vt phyci volūt. sensus decem. quinqz
 exteriōres qui omnibus patēt. 7 interiōres totidem. s̄z sensus que cōmu-
 nem vocāt. phātaſia. imaginatio. estimatiua. memoria. his ita vtendum
 vt nihil imaginemur. nihil cogitemur. nihil in memoriam transire ſina-
David mus. nisi pium. honestum. salutare. diuinum. Idcirco d̄ a ppheta Cogi-
 tatio sc̄i seruat te. Turpes 7 imunde cogitatōes mīstri sunt sathane.
 7 q̄qz animo blandiatur. cauendū tñ ab eis. tñqz ab hostibus. quoz tan-
 to p̄culosior est hostilitas. quāto illecebrosior est calliditas. Arma q̄ hac
 tenus memorauimus quandā patiētie spēm ideo p̄re: ferūt. q̄ sunt nō
 ad offendendū idonea. sed magis seruāde saluti nostre cutādis accom-
 modata vulnerib⁹. At qd̄ addit Paulus Gladi⁹ s̄z spūs qd̄ est s̄bum
 dei ad fortitudinis naturā accedit. eius em̄ est. vt sepe iam diximus. nō pa-
 ti solum. sed etiā cum oportet iacturam inferre. vno autem modo s̄bum
Paulus dei est christus. de quo Paulus ad hebreos. xii⁹ ē inquit sermo dei 7 ef-
 ficax. 7 penetrabilior oi gladio ancipiti. 7 p̄tingens vsqz ad diuisione spi-
 ritus 7 aīe. quia diuidit appetitum a rōne. alio mō quicquid inspirante
 reo sancti loquūtur. est s̄bum dei. quo gladio vsus est Stephanus cū sta-
 ret in p̄clio p̄ra iudeos. Propt̄ea de iudeis d̄z dissecabatur cordibus 7
 stridēbat dentibus in eū. vsus est 7 ipse christus. cum post ieiunium qua-
 draginta dierum est aggressus in deserto cum diabolo. Exorisse qui lati-
Exorisse ne adiuratores dicūtur diuinorum s̄borum vires agnoscat. 7 ei⁹ p̄cipue

nominis. qđ quia quattuor lris scribitur tetragramaton dr. p quo nos dominus .hebrei 403 legunt adonai. Qui ergo pdictis armis se munit. erit ille fortis armatus. de quo chistus dr in euagelio Cu inquit fortis armatus custodit atriu. in pace sunt omnia q possidet Sic ergo instruetus stabis ad ianuam Snt autem ianuua sensus exteriores. atrium so interiores. 7 psciētię domū ita custodies. vt ab hostili defendatur ingressu. Si in pncipio pugne fortiter feceris. 7 instar Torquati hostes deiec'eris. arcem rōnis oppugnantes. a rege nostro breui cononaberis. Et vt te pugna magis q̄ te pace cogites. paucis ita concludo. Tota hois vita ē pugna vel seruitus. dum tu pacem cogitas. vitia te impugnat. si nō pugnas. vinceris. si vinceris. seruis. vita ergo est pugna vel seruitus. quem pugnare piget. seruire oportet. Et si qui impij sunt. qui pacē habere videntur. par ista non est par. q: nō est pax impijs. dr dñs. sed habere paces videntur. q: spōre seruitium ferit. 7 se diaboli fecere mācipia. Dicat ergo aia mēbris corpisq̄ pugne diuturn⁹ labor offendit illud Maronis

Concludo pte

Q loci (neq; enim ignari sumus ante laborum)
 D. passi gauioza. dabit deus his quoq; finem
 Durate. 7 vosmet rebus seruate secundis. *Vergilius*

Quo fine sanitas querenda est. Ca. xix.

Qucturus de his stutibus. ne interdiedum tibi grauius subrepat incommodum. statui te paucis admonere. ne in cor sententiam vellet. nias. qui cu egrotant. tato desiderio sanitatis videntur. vt hippocratis 7 Auicēne remedijs nō contētijsq; ad teliramenta vetular 7 magicas incantatiōes insaniāt. Accipe igitur hoc nrē militię documentum. 7 more romanorū discē in pace ita dmicare. vt cum bellum ingruerit nō frangarē. Quoties igitur iniuciūdi quid accidit. quid appetitum 7 sensum offēdat. vt phthisis. febris. morbusue alius (licet displiceat toto conatu contine irascibilem. ne ad ppellendum repēte psurgat. Cōsuevit et temerarie niti 7 impetuose rōnem anteire. 7 id theologi surreptiōem vocāt. ante igitur rōem psulito. que est rectitudis index. 7 in regno anime dei vicaria. 7 an morib⁹ hic ferēdus an abigendus sit in vestigia mtebit rō pythagorici illud. curādum est vt sit mens sana in corpe sano. nā cor pus aīę tanq; instrumētū a deo tributū est. vt ad id qđ rō posceret. se idoneuz 7 obtemperās exhiberet. at cum infirmuz est. neq; in publicis neq; in puatis negocijs seruit. 7 tūc animus corpe quasi ppete quadem ppe ditus a nature 7 stutis cessat officijs. fitq; contra naturam membrorū seruus. q̄ moderari debet ac regere Dicit em Crispus: animi imperio. cor poris seruitio magis vtimur Rōnis ista quidem pbabilis est. 7 equa re

Pythagoras

sponſio, cui etiam Pauli apoſtoli ad Timotheū ſcribētis cōſentit aucto-
 ritas Sic em̄ ait Noli adhuc aquas bibere, ſed modico vino vttere pp-
 ter ſtomachū tuū. 2 frequētes tuas infirmitates Appetitūs hō 7 ipſe ſa-
 nitatē ſuaadet vt rō, ſine tamē differt, optat em̄ ſanari ac bene valere, nō
 vt examuſſim 7 caſtigatē operet, ſed vt libidineſe ac licētē inq̄netur, ut
 ſez more canum ad vomitum recedat, 7 more ſuis ad voluntabz luti. Sed
 hic eſt animę oculus neqz, qui opus omne tenebroſum facit, neqz em̄ ad
 normā reſpicit, 7 deo neqz eſt oculus: qz eius malus proſpectus, limiūs
 aſpectat, ſtrabo eſt, imo lucioſus: nam in luce cœcuties, videt in tenebris,
 lux eſt virtus, tenebre peccatum, in his que ſunt pcti eſt circūſpectus, oculus
 latus 7 ſagax, in his eſt argus, in his eſt Liphis, in his eſt Dedalus, in
 his hō q̄ ad ſtutem 7 ſapiam p̄tinent, iners, ignauus, muricid⁹, ſomnōz
 lentior phoca, pigrior coclea, cecior talpa, ac rationis bonus eſt oculus, ſi
 nem namqz p̄bitatis intēdit, regulā ſemper tenens 7 perpendiculari pro-
 pterea 7 opus eius eſt nitidum, rectum, interpolatum, ac lucidum, lucem
 non reſugit, videri non metuit, ac opus malum tenebrarū amicus, delite-
 ſcere cupit, 7 in publicum, vt pote ſue deformitatis conſcium, prodire nō
 audeat, Timet occurrere ſatyricis, cynicis, veteribus comœdiis, veris nō
 menclatorib⁹, tetricis cenſorib⁹, pudet appellari, qd̄ non pudet eſſe. In
 genijs noſtris nature vis inſiſta ſtutez in nobis deſingit 7 vicium, nam
 cum de vicijs loquimur, cōtractis ſupercilijs, frōte caperata, toruo aſpe-
 ctu, truculēto vultu, verbis atrocibus fulminam⁹. Species hec vicioz.
 Sed cum ſermo eſt de ſtutibus ex intimis animę penetrabilib⁹ exit in ſa-
 ciem feſtiuitas, hilaritas, alacritas, exit in ſba q̄dam ſinavi loquētē pul-
 chritudo non ſucata, q̄ ſi perpēderis virtutis imaginem conatur expri-
 mere. Accedit 7 fame vulgari iudicium vicijs non parcēs, quod ore nō
 poteſt, more Philomenę ſcripto promulgat, ſamitatem ergo ſine propo-
 ſito quem ratio ſuſilet querere licitum, immo 7 debitum, ſinem hō appe-
 titus reſpicere, turpe ac inhoneſtum.

Quomodo querenda eſt ſanitas. Ca. xxx.

Edita ſinis rectitudo nō ſufficit: niſi modus q̄rendi ſit licitus. ſi
 ſita ſunt q̄ lege ꝓceduntur, ꝓceduntur autē q̄ nō p̄hibētur, oē quod
 pctm̄ eſt, p̄hibitū eſt, 7 omne qd̄ p̄hibitū peccatum. Propterea vt
 pituitā cures, fornicari nō licet. Nec audiendi ſunt medici q̄ id corpis ſa-
 nationē, pctm̄ inducūt, q̄ em̄ demētia eſt, vt corp⁹ mūdes aiām inq̄nare,
 id ſilē 7 vt argētū ſerues, auz amittē, ne veſtē amitras, corp⁹ occidē. Les-
 gim⁹ Cōſtantinū impatorē graui qdā morbo laboraſſe, cui erat medico-
 rū iudicio cruoz hūan⁹ ſingulare remediū, qd̄ optim⁹ p̄iceps chriſtianis
 De Conſtantino ſupatore.

Liber Primus

dogmatibus nuper imbutus cum audisset. abhorruit et male se dixit se
 egrotare. quod tam inmani remedio sualescere. et quod hoc de Constantino
 non legerim loco satis idoneo. quod se eo morbo laborarit. tamen fide facit
 Plinius. qui in vigesimo sexto de naturali historia libro capite primo sic
 inquit *Primus elephantiis* an. Pompei magni etate non accidisse in
 italia. et ipsam a facie septimo incipientem in mare primo. veluti lenticula mor
 inualescere per totum corpus maculosa variis coloribus. et in equali cute a
 libi crassa. alibi tenui. dura. cum scabie aspera. ad postremum vero nigrescere
 et ad ossa carnes appropinquante intumescere digitis in pedibus mambusque
 Aegypti peculiare hoc malum. et cum in reges incidisset. populis funebre.
 quippe in balneis solia temperabatur humano sanguine ad medicinam
 eam. sic Plinius. quem locum citauimus. ut id mendaci genus olim in vna
 fuisse ostendat. Sed quod morbus subinfert Plinius credi hoc de Constantino
 non sinit. aut enim. Et hic quidem morbus in italia celeriter relictus est. si
 ergo tempore Plinii qui sub Vespasiano floruit. erat iam relictus hic mor
 bus in italia. simile veri non est Constantinum eo laborasse. qui post longum tem
 pus impauit. sed his emissis ad ea veniamus vnde potest nobis impedere
 periculum. Prohibite igitur sunt incantationes sortilegia. ac suspitiones o
 nes que sunt simplicium verularum deliramenta. non deridicula solus verus et pe
 sifera. ac graui censura coercenda. et si vnum aliquam videntur habere non ver
 borum. non signorum. non dei vis illa est. sed fallacium demonum nos vanis
 obseruationibus illaqueare studentium. Est in quinto decretalium libro ca
 put. cum in incantationem est. Cum infirmitas corporis ubi duo in medicos tes
 creta sunt. primo. ut priusque ad infirmorum curam deueniant. eos admonent
 ut medicos aduocent animam. Petrus apontensis vir magne sedulitatis
 audacis temerariisque doctrinam secutus Diphemum Zoroastrem Porphyrium
 Apuleium. et ceteros danare magie studiosos. in palatore scribit incan
 tationes ad infirmorum curam referre que plurimum. Verum quia in decretis
 Braciani. ca. xxvi. questio. v. capite non liceat Vanas istas stellas et in
 cantationum obseruationes videtur sanctorum patrum damnare sententia Pe
 tro assentiendum non cosulo. si tamen verba sint sancta. fideliter et nulla su
 perstitioe plura. ut symbolum fidei. et oratio dominica. non damnauerim.
 verum ea cum peccati suspitione carebunt. non iam incantamenta et religiosa so
 ba. aut sacre preces appellentur. Eadem questio in decretis capite ultimo
 gemas herbasque sanitatis gratia. sine vlla incantatione deferre processum est. et
 magies vero astronomorum. characteresque propter crucis signum penitus danan
 tur. de quibus etiam apud Thomam aquinatam multa in secunda sede preceptis
 questio. xxvi. cum oculum lectioni vacare te sine his hec breuiter dixisse volumus. quod
 hac nostra tempestate plerisque videmus his malis artibus deprauatos clam

Elephantiis

linita cum diabolo amicitia q̄ plurimos seducē z grauissimis erroribus
 aīas implicare. Nos autem quib⁹ ppositum est nunq̄ a catholica puris
 tate discedere. talia floccipēdim⁹ eligētes magis sp̄ egrotare. q̄ cum sal
 uatoris ꝓtumelia sanos esse Dānati hęc etiam z irrideri vidētur. a Plu
 nio libro naturalis historie. xxvii. Capite secdo. tercio. z quarto. vbi reci
 tatis q̄ plurimis hui⁹ curiose supsticiose vanitatis exemplis. in fine se
 cūdi capitis subiūgit. Quapropter de his z libitū cuiq̄ fuerit opinetur
 Cetera igitur q̄ approbati medici remedia docēt. nō solū asp̄nanda non
 sunt. verū etiam diligēti cura sumēda. medicisq̄ parēdum. si peritiā ha
 beat medicādi dicēte scriptura. honora medicū ppter necessitatē em̄
 auit illū deus. z infra paululus. Deus creauit medicinā de terra. z vir sa
 piēs nō abhorrebit eam. Cum post maris rubri transitū venissent iudei
 in locū vbi fontes erāt amarissimi. deus ꝓsulētī Moysi remediūq̄ ꝓ
 cētī lignū indicauit. qđ naturali vi sua missum in aquas amaritudinem
 abstulit. poterat sine ligno solo ꝓbo succurrāsēd ne res naturales frustra
 fecisse vidēht. monuit vbi opus est fugiendū ad eas His igitur q̄ lex z ra
 tio damnāt ꝓtermisiss. sic de corpis sanitate curandū est. vt quicquid as
 gitur ad aīę sanitatem referatur. z ab aīę salute sumatur exordiū. Quod
 si ꝓtingat sanari nō posse Sunt em̄ morbi quidā incurabiles. virum sa
 pientem equo aīo ferre decebit morbū tanq̄ a deo missum. qui nunq̄ ꝓ
 curit nisi vt sanet. q̄ nos castigat vt meliores reddat. z ex dāno iactura
 q̄ corpis ꝓfectū querit interioris hoīs.

De patientia

Ca. xxxi.

Pa Parthecel lib 30.

Patientia tenet oīa virtutē.

Ad etiam ad fortitudinis z patientię tractatum vt ꝓmisimus ꝓ cō
 pendū sermonis accedā Mala que accidūt aut inferūtur licet vt
 ante dixi repellere seruata norma legis z rōnis habitus in irascibi
 li. qui ad hoc inclināt. fortitudo dī. facit em̄ aīm ad subēda pericula sub
 limez. elatum atq̄ ꝓstantem. z quantum z quando oportet semp̄ autem
 tem. vt nō secari. nō vri. nō amaris ꝓtari metuum⁹ aīos igitur ociosos
 excitat. excitatos erigit. erectos firmat z imobiles reddit. hęc in infirmo
 fortis tūm optima est cum salūti locus est. ita tamē cauendū vt frenetur
 irascibilis. nam more impatiēs excātescit. z bile quasi bos oestro ꝓcitāt.
 natura vero nō statim. nō in momento. sed tractu tꝓis opatur. At vbi
 sanādi spes nulla est. debet infirmus sese cohibere. z amuletum ferre pati
 entię. Patientia ergo habitus est in irascibili. que nō ad impugnandū ea
 q̄ ꝓcupiscibile offendūt z sensui nocēt. s; ad equo aīo tolerandū inclināt
 ipsius namq̄ irascibilis flāmam extinguit. rabiem sedat. furozē emollit.
 fit autem in nobis hic habitus. si aduersa mitissime z sine resistētia fre

Amuletum videt frat
 id quod vulgares
 quare et q̄ agunt de
 Amula q̄ꝓꝓ rasiū.
 h̄ꝓꝓꝓ et quod rā
 h̄ꝓꝓꝓ. a ꝓꝓꝓꝓꝓꝓ
 malozū gra ꝓꝓꝓꝓ

Di

quæter feramus. sic enim paulatim violēta hæc et immanissima fera p̄t subigi
 frāgi ac domari. tātoq; est maior patiētiē q; fortitudis fortis. quāto gra
 uius ac difficilius est malis. nullo pacto q; recte resistere fortitudo ei. ut
 aiūt iuriscōsul̄ti cum moderamē inculpatē tutelē. hoc est sic ^{scilicet} ut
 culpari nō debeat resistit. patiētia nullo modo. Hinc Jacob^o dicit Dm Jacob^o ap
 ne gaudium existimate frēs. cum in varia tentamēta incidēritis. Scien
 tes q; p̄batio fidei vestrę. i. dum aduersa patimini. patiētiā operat. Pa
 tiētia s̄o opus perfectum habet. nam cū habitus est inductus. tū demū
 perfecte opamur. non enim valet patiēs nisi habitum habuerit plene opa
 ri. iuuat nāq; habitus rationē et diuinctis viribus fortius emunt. Seco
tus in terciū sentētiarum distinctiōe. xxxiiij. fortitudinē dicit genus esse
 sub quo species collocātur. Duglona qua aduersa repellēdo certam? et hęc
 bellicositatem vocat. altera qua equanimiter ferimus. et patiētia dicitur.
 ita scdm eū nō distinguit a fortitudie patientia. ut spēs a specie. ut hō a
 leone. sed ut spēs a genere. ut puta homo ab aiali. et erit patiētia bellicosi
 tate tāto prestantior quāto appetitum magis infrenat. De his aliter ab
 alijs differit. et p̄cipue a Thoma aquinate. nescij nō sumus. s; more acadē
 micorū nulli sectę addicti ex vna quaq; arbitrari nostro qd placet assumi
 mus. Hęc de verę penitētię sorte tradita sunt. Est enim alia quędā malo
 rum tolerātia. quę fortis non est. ut in auarorū negocijs est cernere de qui
 bus Doratius inq̄t. Impiger extremos currit mercator ad inodos. Per
mare paupiem fugies p̄sata per ignes. Verum hęc duriciem rectius vo
caueris teste augustino. Neq; enim vere patiēs est. qui ut dicitur sustinet
 tot aduersa. Patiēs est qui p̄ virtute. p̄olegibus. p̄ pietate. p̄ deo nititur Horati^o
 quicqd acciderit ferre. nec frangitur Patiēs d^o

De gradibus patientiē

Ca. xxxij

Verum patiētiā que fortis est excellētissima tres habere gradus
 inuenio. vnum q; et p̄fectissimus est. illis attribuit. qui aduersa
 nō solū cum opus est ferūt. sed etiā quęsitū eunt. et quasi mercena
 rij opus vnde aliqd lucent inquirūt. et qd inquirūt. inuēto gratulantur.
 horū q; duo sunt ordines. Martyres. qdā. Cōfessores alij. fuerūt enim t̄p̄i
 bus illis cum in p̄secutione crescebat ecclesia. sicut sub Nerone p̄mū. de
 inde sub Domitiano. et plerisq; alijs impatoribus. multi christianoꝝ. q̄
 aspirāte dei grā tanta fortitudie et patiētia excelebāt. ut tormētis crucia
 tibusq; tyrannorū volūtariē seipos. cum latere possent. obijerēt. Secū
 dus ordo p̄fessorū est. q̄bus et si tyrāni pepercunt. ip̄i t̄n sibi non parcent
 tes. et in seipos irati qd penitētię gen^o est optimum. crucem suam tute
 re possunt christum. Isti coram hoīb; modici achumiles sed deo magni et

excessi sunt illi de quibus in die iudicii quando scientiarum libri proferuntur
 index viuorum ac mortuorum dicet. Venite benedicti patris mei percipite reg-
 num quod vobis paratum est ab origine mundi. Tunc in istos Christi pueros se-
 culi principes ac magnates qui modo thesauris incubant. horrea dilatant.
 mollibus vestiuntur. splendide viuunt. alterius vite ritum admiran-
 tes et preter tristitia spiritus generes. repetent illud sapientie dictum. hi sunt
 quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperij. nos
 in sensati vitam illorum existimabamus insaniam. et finem illorum sine hono-
 re. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei. et inter sanctos fors illorum est
 ergo errauimus a via veritatis. et de hoc iam satis. Primus igitur hic atque
 optimus patientie gradus est. In quo si Ludovicum morbiolum cocis
 uem tuum qui anno preterito functus est vita. collocaueris quos multi sunt ve-
 si fuerunt qui iusti simplicitate derideant. non ero fortasse grauius con-
 demnandus. Secundus gradus est eorum. qui non querunt grauius inui-
 tant ad se mala. at tamen cum veniunt benigne suscipiunt. et reuerenter tan-
 quam dei nuncios amplectuntur. Ex eorum numero fuisse Job arbitror. cuius in
 patientia nomen est clarum. Ipse namque cum suorum cladem audisset coelum
 suspiciens dixit. Dominus dedit. dominus abstulit. sicut domino placuit ita fa-
 ctum est. Sit nomen domini benedictum. huic adiungendus est Thobias qui
 cecitatem oculorum tam patienter tulit. ut ab angelo curari meruerit. Ter-
 tium ac infimum patientie gradum illi sibi vendicant qui mala neque querunt
 neque cum venerunt gratanter accipiunt. ingressa non eijciunt. secum patienter
 grauate ferunt. conquiruntur etiam. tamen sedata bile in deum non elan-
 ti musando transcunt. et a vicio parum distantes in extremis patientie mar-
 ginibus ferunt. Et hi sunt qui nostra hac etate viri boni sunt. vix restat
 nobis antiqus fortis iste reliquie. et raris quidem in locis. ut periculum
 sit ne et ipse quoque breui collabatur

Venerandi fratris Baptiste Mantuani Carmelite
 Flagorages ad patientiam. Liber Secundus

Quod patientia via est sanctorum ad celum. Cap. primum

His igitur maiore fide quam eloquentia dictis velim te vir pre-
 stantissime paulo aliter inspicias et abiectis seculi curis.
 et spinis illis que iuxta christi parabolam semen. hoc est
 verbum dei fructificare non sinunt. excisis te ipsum in
 trinsecus gratias. iuxta illud persianum. nec te quisueris extra
 et cum aio tuo romas ponas. aiaduertatque i quonam patiente gradu sis constituit.
 D ij